REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL XL ● NR. 18 (818) ● 16-31 DECEMBRIE 1995 ● 23 KISLEV - 8 TEVET 5756 ● 12 PAGINI - 150 LEI

HANUCA

Când Iehuda Macabeul cucereşte Ierusalimul şi începe acţiunea de purificare a Templului, pângărit de Antiohus al IV-lea, se descoperă, într-un ungher, un vas cu untdelemn scăpat de profanare. În loc să dureze o singură zi, puterea sa de a arde şi de a lumina durează opt zile. În amintirea acestei minuni, începând cu seara de 25 Kislev, aprindem câte o lumânare până când cele opt lumânări ale Hanukiei noastre îşi împlinesc datoria faţă de memoria străvechiului vas cu untdelemn sacru.

Dacă ar fi să găsim un corespondent structural sufletului iudaic, ar fi această Hanukia. Ea simbolizează crezul unui popor bucuros de a da lumii o expresie civilizatorie, pentru ca „viţa şi smochinul" fiecăruia să preschimbe deşertul în grădină. Ceea ce urmărea să distrugă Antiohus Seleucidul era mai mult decât fiinţa noastră biologică; era identitatea noastră spirituală. Împiedicaţi de a crede în Dumnezeu Unicul, în Tora, în cuvintele profeţilor, forţaţi să excludem din viaţa noastră Şabatul, să „uităm" ebraica, am avut, iniţial, demnitatea de a „muri în picioare" (martiriul Hanei şi al celor şapte fii ai ei este emblematic).

Continuare în pag. 3

Sărbătoarea luminilor la Templul Coral

MESAJUL preşedintelui ION ILIESCU

Domnului Academician Profesor Doctor Nicolae Cajal,

preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România

Sărbătoarea de Hanuca 5756 este în conştiinţa evreilor de pretutindeni simbol al luminii, adevărului, dreptăţii şi eliberării de sub asuprire.

Cu acest prilej, vă transmit dumneavoastră şi întregii populaţii evreieşti din România cordiale felicitări şi urări de sănătate şi prosperitate.

Este cunoscută şi apreciată contribuţia comunităţii evreieşti din ţara noastră la dezvoltarea ştiinţei, culturii, artei şi economiei româneşti, cu loialitate şi devotament faţă de România.

Vă încredinţez că şi în viitor populaţiei evreieşti din ţara noastră i se vor asigura aceleaşi drepturi şi libertăţi care sunt garantate tuturor cetăţenilor, că România este angajată pe drumul consolidării statului de drept, a democraţiei, luptând împotriva extremismului, xenofobiei şi antisemitismului.

Vă urez SĂRBĂTORI FERICITE!

ION ILIESCU

ÎN PAGINA 3 - Scrisoarea adresată de Guvernul României

HANUCA - SIMBOL AL ÎNFRÂNGERII INSTINCTUALITĂŢII ŞI AL BIRUINŢEI RAŢIUNII

Din alocuţiunea rostită de acad. NICOLAE CAJAL

Posibilitatea variaţiunilor pe aceeaşi temă a epopeii Macabeilor, ca şi a atâtor alte teme ale iudaismului, este extrem de mare, poate chiar infinită. Aceasta pentru că nu naraţiunea istorică, fatal invariabilă, domină rememorările succesive, ci încărcăturile simbolurilor, pretabile la „adaptările" cele mai recente.

Asupra acestui aspect m-am gândit să vă cer îngăduinţa să mă aplec puţin, după frumoasa predică a Rabinului dr. Yehezkel Mark, conştient că, în oarecare măsură, mă repet. Dar aceasta nu înainte de a sublinia şi eu, rezumativ, ce reprezintă Hanuca. Şi dvs. o ştiţi sigur.

● Hanuca (de la cuvintele ebraice Hanucat Habait, care înseamnă reînnoire, reinaugurare) este un **simbol al unei minuni**, căci uleiul dintr-o cană, suficient o zi, a ars opt zile neîntrerupt.

● Este - deşi nu se evocă forţa - un **simbol militar** al victoriei celor puţini contra celor mulţi şi puternici.

● Este un **simbol social**, fiindcă sărmanii s-au răsculat contra bogaţilor care au trădat, pactizând cu înrobitorii poporului evreu.

● Este un **simbol naţional**, fiindcă s-a dus o luptă pentru eliberarea patriei cotropite.

● Este un **simbol religios**, fiindcă Macabeii au luptat pentru păstrarea religiei.

● Este o ocazie de informare a celorlalţi, a cunoaşterii reciproce şi, deci, un **simbol al necesităţii înfrăţirii între oameni şi popoare**.

Sunt conştient că nu v-am spus nimic nou şi că nou nu este nici faptul că sărbătoarea de Hanuca, începând de la 25 Kislev a fiecărui an, este prăznuirea acestei „minuni" divine, reiterate la scară umană prin

Continuare în pag. 3

ÎN PAGINA 3:

Alocuţiunile rostite de
- **Rabin dr. YEHEZKEL MARK**
- **MICHAEL SCHNEIDER, director general şi vice-preşedinte executiv al organizaţiei „Joint"**

*

ÎN PAGINILE 6-7:

In memoriam:
YITZHAK RABIN
- **RADU F. ALEXANDRU**
- **MANASE RADNEV**
- **ILAN GREILSAMMER (Israel, Ierusalim)**
- **G. MASTROPAOLO (Elveţia, Lausanne)**

ÎN PAGINILE 4-5:

SCRIITORI EVREI, LAUREAŢI AI PREMIULUI NOBEL PENTRU LITERATURĂ

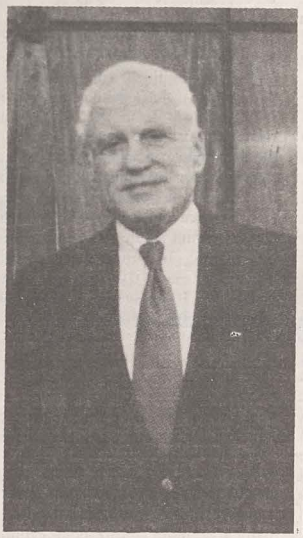

„Pentru ca lumina vieţii evreieşti din obştea dumneavoastră să strălucească mai departe, sunt gata să vă sprijin oricând şi oricât"

INTERVIU ACORDAT REVISTEI NOASTRE DE dl ALFRED MOSES, AMBASADORUL S.U.A. ÎN ROMÂNIA

Mijloacele masificate de difuzare a informaţiei au interferat, uneori, categoriile de adevăr şi fals. În aceste condiţii, singurul antidot al posibilei alunecări în clişee, în fragmente stereotipe, punctate prin prezenţe şi simple gesturi protocolare, îl constituie surprinderea unui moment de viaţă umană normală, de realitate.

Cum începe o dimineaţă din existenţa de zi cu zi a Excelenţei Sale domnul Alfred Moses, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Bucureşti? Este ceea ce încerc să descopăr fără prejudecăţi protocolare. Şi, într-adevăr, cel ce îmi iese zâmbind în întâmpinare şi ma invită cald, degajat, să iau loc în faţa lui, nu în faţa biroului, ci a unei măsuţe cu două fotolii şi o canapea, este o gazdă afabilă. Mă duce cu gândul la acel cuvânt idiş aproape intraductibil în alte limbi, la acel „heimiş" care înseamnă - în traducere liberă - „simte-te ca acasă".

- Ca vechi oaspete al comunităţii noastre şi - în prezent - ca ambasador al S.U.A. în România, ce părere aveţi despre obştea evreilor români?

- Am ţinut întotdeauna la comunitatea dvs. şi m-am străduit

IULIA DELEANU

Continuare în pag. 10

CONFESIUNI ESENŢIALE

Prof. dr. **IANCU FISCHER**, decanul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii Bucureşti

Paradoxal, lumea de azi stă sub semnul contradictoriu al avalanşelor de ştiri, mai întâi, care ne familiarizează cu oroarea, cu durerea, atacând zilnic zone întinse ale globului, iar în al doilea rând, sub şuvoiul, tot atât de năucitor, de reportaje, interviuri dornice să contrabalanseze saţul informativ prin diverse versiuni analitice ale sensibilităţii şi gândirii contemporane.

Cred, însă, că, pentru profesorul de filologie clasică Iancu Fischer, noţiunea de interviu e cu totul alta decât aceea curent-jurnalistică, care rezolvă la nivel global îndoielile, durerile, refugiile sufleteşti ale celui intervievat. Fiindcă răspunsurile domniei sale se remarcă printr-o mai veche, probabil, dorinţă de defulare. Cu avantajul, pentru noi, de a-l fi acceptat pe reporter ca pe-o materializare a unui posibil alter-ego dintr-un vechi dialog cu sine însuşi.

- Cultul cuvântului vorbit şi scris este, prin esenţa sa, în buna tradiţie a spiritualităţii iudaice. Nu întâmplător, mulţi dintre lingviştii importanţi ai României, ca şi unii dintre marii creatori de şcoli lingvistice moderne au fost şi sunt evrei. Subscrieţi la ideea că vocaţia aceasta e întrucâtva... ancestrală?

- Nu ştiu în ce măsură se poate vorbi de vocaţii ancestrale. Dar preocupările pentru examenul atent al textelor au constituit o permanenţă în cultura evreiască, aşa că apariţia unor savanţi ca Lazăr Şăineanu, Moses Gaster, I. A. Candrea, H. Tiktin, Jack Byck, Alexandru Graur ş.a. este ilustrativă pentru cultura românească, după cum numele unor Michel Bréal şi Emile Benveniste, Sapir, Chomsky - ca şi al multor altora - capătă rezonanţe asemănătoare pentru Franţa şi, respectiv, Statele Unite.

- Sunteţi şi dv. preocupat de cultura cuvântului scris...

Interviu consemnat de **E. SUHOR**

Continuare în pag. 8

> *„Nu m-am dezis vreodată de originea mea evreiască [...] sunt sensibil la toate problemele poporului evreu"*

Tuturor cititorilor şi colaboratorilor noştri care sărbătoresc

ANUL NOU - 1996

cele mai calde urări de sănătate şi fericire.

„LA MULŢI ANI!"

Darul lui „HASEFER"

● I. PELTZ: *Foc în hanul cu tei* ● MIHAIL SEBASTIAN: *De două mii de ani* şi *Cum am devenit huligan* ● HORIA DELEANU: *Întâlniri memorabile* ●

Ne face plăcere să observăm că, după unele ezitări, în precedenta ei etapă de activitate, Editura „Hasefer" consideră de datoria ei să publice lucrări ale elitei noastre cărturăreşti şi artistice. Fireşte, dacă m-ar fi întrebat cineva nu aş fi conceput, în acest început de efervescenţă, ca măcar un titlu din scrierile lui F. Aderca să nu figureze printre afirmările ei de credinţă, asta şi pentru că, acum trei ani, centenarul marelui prozator, tratat de regimul comunist cu nepăsare, de nu chiar cu ostilitate, merita o reparaţie ce nu a venit nici de la coreligionari, nici în plan mai larg.

Însă, dincolo de opţiunile şi lacunele începutului de drum, să privim spre cele trei apariţii amintite încă din titlu. Avem a constata, cu satisfacţie, interesul aproape demonstrativ pentru cartea lui **I. Peltz**, ***Foc în hanul cu tei***. Scriitorul, considerat drept „cel mai mare urzitor de tristeţi" dizolvate în forme de viaţă evreiască, m-a frapat de cum l-am cunoscut, să tot fie de-atunci câteva decenii, ca o natură delicat-sentimentală, cu vădită propensiune spre lirism. Al nefericirii în primul rând, căci realitatea semită în care exista şi supravieţuise are ca tip de umanitate un neam pecetluit de vulnerabilitate şi marginalizare. Peltz evocă o lume de umiliţi, de sărmani ce stau prin ceainării mizere sau caută adăpost în locuinţe de mahala, sordide, mucede, veritabile prelungiri ale ghetoului subuman. Fauna pestriţă include vânzători de piei de cloşcă, fete bătrâne, actori eşuaţi, clienţi din obşte, inşi famelici, prostituate, precum şi un brigand iudeu, Micu Braun, purtător de drapel în materie de afaceri peste capul calicimii. Suburbia bucureşteană se înfrăţeşte, prin condeiul lui Carol Ardeleanu, cel din „Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa" sau G. M. Zamfirescu din „Maidanul cu dragoste", cu tipologiile propuse de acest realism vasal naturalismului.

Cricum, este o încercare serioasă, inspirată de a fixa dezolantele himere ale unei populaţii ameninţate de halucinantul destin indus din neaderenţa la economia de piaţă. Dacă am recunoaşte forţa vizionară a imaginaţiei romancierului, o imaginaţie anticipativă faţă de cursul evenimentelor, dincolo de decorul uzat şi cronologia depăşită, şi încă s-ar cuveni să îi salutăm puterea cu care a ştiut să prefigureze banalul. Să iniţieze, în forme mascate ori explicite, condiţia aşteptărilor zadarnice, traiectoriile infuzate cu nostalgia după o fericire ce le este refuzată personajelor osândite. Mehală, doamna Glass, peţitoarea, Ioină răzbunătorul, Lola Braun, Berl, comerciantul mitocan - defilează ca şi cum au de străbătut un coridor între ale cărui ziduri întunericul răstoarnă, falsifică sunetele, intimidează, răscoleşte până la desfigurare trăsăturile distinctive, ocolite de forţa purificatoare a râsului, în schimb oricând muşcate de panică, agitate confuz de prezenţa morţii.

Alături de „Calea Văcăreşti", altă dramă a aceluiaşi mediu, I. Peltz revine pe masa cititorului cu un roman tragic-picaresc, nu foarte diferit de o întreagă tendinţă şi finalitate socio-etno-istorică, încarnată accesibil, umor amar şi simplitate. Speciosul I. Peltz, povestitor de inegal succes, dar, cu siguranţă, om având cultul special al prieteniei şi al generoasei comuniuni cu umiliţii din jurul său, şi-a marcat durabil drumul.

În cu totul al registru se înscrie dipticul lui **Mihail Sebastian**, ***De două mii de ani*** şi ***Cum am devenit huligan***, scrieri de motivaţie numai aparent livrescă. În profunzimea dezbaterii ciclic reluate, ***De două mii de ani*** - acest fals jurnal al căutărilor unui spirit deformat de incomoda stare de diferenţiere între iudaitate şi provocarea antisemită - proiectează drama omului Sebastian, despărţirea lui de profesorul Ghiţă Blidaru, în fapt personaj în filigranul căruia se afla Nae Ionescu, iniţial un soi de protector al autorului, pe urmă furibundul promotor al celei mai funeste elocinţe întru eliminarea evreilor, în stilul inconfundabil al mişcării legionare. Povestea prefeţei cerute lui Nae Ionescu din raţiuni neconvenţionale, însă compromise de formula descărcării de ură aleasă de acesta, nu mai trebuie rezumată. Este prea cunoscută şi îndelung, complet întoarsă pe toate feţele. Mereu, vai, actuală rămâne - în

LITERATURĂ

schimb - problema antisemitismului abordat aici, din perspectiva mileniilor, de expeditorul jurnalului către cel ce constată suferinţa lui Iosif Hechter, chinul lui tantalic ca-perfect dispus la teribile discriminări - să îl condamne, până la disperată năucire, la perpetuitate. Imensul talent de mânuitor de idei al lui Mihail Sebastian se regăseşte şi în textul următor, ***Cum am devenit huligan***, de cel consternat că hulita lui carte precedentă nu a pus capăt ostilităţilor. E un dosar metodic, deşi aparenţele mizează pe verva intelectuală a semnatarului, parcă abia senţibil la natura polemicii mai degrabă decât la copleşitoarele ei linii directoare.

Am povestit undeva (poate că nu ar strica să reiau episodul cu caracter memorialistic, dat fiind caracterul extrem-secvenţial al acelei scurte digresiuni) cum l-am cunoscut, în anul 1943, ca elev la Liceul Graur, pe Mihail Sebastian. Nu e în intenţia mea să insist aici pe seriozitatea cu care se preta la orice tip de exerciţiu intelectual, fie el pur didactic, dacă nu mi s-ar părea înalt semnificativ gradul de implicare, dar şi de pudoare cu care se manifesta. Dacă o fac totuşi, în rândurile de faţă, e numai spre a semnala, deocamdată în termeni telegrafici, inteligenţa febrilă cu care reacţiona la disonanţe, bucuros, în compensaţie, să salute cu toată fiinţa ceva de natură să îi solicite comprehensiunea.

Felicit, într-un cuvânt, Editura „Hasefer" pentru binevenitul act de recuperare, cu atât mai mult cu cât tema are parte, în continuare, de revoltătoare devieri şi deformări.

Un volum substanţial semnează, la rându-i, criticul şi exegetul teatral **Horia Deleanu**, activ în construcţia insului ce depune mărturie despre manifestări şi versiuni în spaţiul său de elecţiune. Ar fi imposibil să înşir lista spectacolelor sau detaliilor scenice la care face referire în consideraţii de spectator profesionist. Menţionez, ca deosebit de atractive, reflecţiile sale despre plânsul secret şi realismul patetic propriu fanteziei evreieşti. E adusă în discuţie o poetică vocaţională ce consolidează nu spectacole-sărbătoare, nu iluminări carnavaleşti, incursiuni fără deplină acoperire sensibilă. Dimpotrivă, oferă impresii pertinente relative la comedii înlăcrimate, compuse, după cum singur observă, pe baza unei savante mixturi ce dă sens amestecului de jubilaţie şi decepţie, de coexistenţă a fiorului implinirilor cu fascinaţia eşecului.

Nu lipsesc, în afara numeroaselor lămuriri din secţiunea principală „Teatrul evreiesc, puncte de reper", sau din utilul excurs „Personaje biblice în literatură şi artă", bune aptitudini publicistice şi echilibrul concepţiei generale în intercalarea amănuntului personal în plasma ideilor estetice. Cât de departe merge cronicarul cu asemenea tălcuri devine vizibil în ciclul „Oameni, atitudini". E locul anume unde Horia Deleanu scrie despre Paul Celan, unda emoţiei smulge dintr-un întreg bucăţi de viaţă. Unde afecţiunea admirativă rotunjeşte fiorul simpatetic. Ca să mărturisească regretul că pribeagul cernăuţean nu şi-a găsit pacea nicăieri

Nu voi insista suficient asupra datoriei Editurii „Hasefer" de extindere şi spre alte nume de scriitori evrei din câmpul de acţiune al literelor române. Mă duce gândul la Ury Benador, Sergiu Dan, Emil Dorian, Enric Furtună, Iulia Soare (cu tulburătoarea poveste a „Familiei Calaff"), dar şi către autori români implicaţi în puterea de transmisie a două intenţii, una nudă, de intimitate expresivă a altor constelaţii spirituale, cealaltă, de înţelegere a individualităţilor iudaice, separat şi în grup. Datorăm organica opţiune lui Liviu Rebreanu, Gala Galaction, Caragiale, Camil Petrescu ş.a.

Darul lui „Hasefer" poate şi trebuie să facă fericiţi cât mai mulţi cititori. Merită să ridicăm la rang de principiu această înaltă disponibilitate şi adresabilitate de care simţ că suntem în stare, cum o şi dovedesc primele elanuri editoriale la care m-am oprit acum.

HENRI ZALIS

NOUTĂŢI LA „HASEFER"
(despre care vom scrie cu un alt prilej)

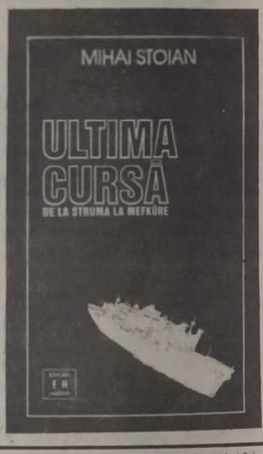

REALITATEA EVREIASCĂ
Serie nouă a REVISTEI CULTULUI MOZAIC
Fondată în 1956 de Şef-Rabin dr. Moses Rosen
●
APARE BILUNAR
●
Director de onoare: HAIM RIEMER
Redactor şef: DOREL DORIAN
Secretar general de redacţie: FLORIN DUMITRACHE
Redactori: IULIA DELEANU, EVELIN FONEA
Secretariat: IOSEFINA SARA
Corectură: TEODOR GHEORGHIU
Tehnoredactare computerizată: ANCA MEŞINĂ, MIRCEA RĂŞCHITOR
Administrator: HERMAN NAIMAN
●
REDACŢIA: Bucureşti, str. Popa Rusu, nr. 24
Telefon: 211 80 80
ADMINISTRAŢIA: Str. Sf. Vineri, nr. 9
Telefon: 614 96 90
●
ABONAMENTE: la toate oficiile poştale din Bucureşti şi din ţară (catalog RODIPET poziţia 3030) şi la sediul F.C.E.R. din Bucureşti, str. Sf. Vineri, nr. 9 sau la sediile comunităţilor evreieşti din ţară
●
Tiparul: ROMCART
●
I.S.S.N. 1223 - 7736

KISHON:

„Nu-i de râs"

- **De trei ori „Golden Globe" la Hollywood**
- **Doctor Honoris Causa în filosofie al Universităţii din Tel-Aviv**
- **„Crucea federală pentru merit", clasa I, acordată de cancelarul H. Kohl**

Umoristul israelian Efraim Kishon, care până în prezent a vândut, în diferite ţări ale lumii, peste 38 de milioane de exemplare ale cărţilor sale, dintre care vreo 25 de milioane în limba germană, se autoconsideră „autorul preferat al nepoţilor celor atât de vinovaţi din fostul Reich al lui Hitler", ceea ce se dovedeşte a fi pentru el o „dulce răzbunare". Kishon, născut în Ungaria, sub numele Ferenc Hoffmann, şi-a început creaţia literară în Israel, în ebraică, limbă pe care a învăţat-o acolo.

„Am scris în limba strămoşilor noştri şi pentru noua generaţie a israelienilor, şi sunt foarte mândru că imposibila mea biografie m-a făcut un autor cunoscut şi în limba germană. Am reuşit să cuceresc cultura germană cu limba ebraică...".

Succesul său în spaţiul de limbă germană i-a adus anumite critici în Israel. Învinuirile îl dor. „N-am nici o vină că o Brunhilde blondă, nepoata unui asasin SS, stă la coadă pentru a obţine autograful meu [...]. Cine mă învinuieşte nu înţelege nimic din sufletul omenesc".

După cum pretinde o versiune, evident nedreaptă, a criticilor formulate în Israel, succesul lui Kishon în Germania ar proveni din faptul că el ar „râde de israelieni", ceea ce ar conveni cititorilor germani, care - chipurile - ar citi cu plăcere „pagini de satiră la adresa unor mic-burghezi şi indolenţi". Kishon a fost comparat adesea cu cineastul Woody Allen sau cu prozatorul american Philip Roth, care au o poziţie satirică similară în America. „Fals", spune umoristul Kishon - şi o crede sincer. „Eu sunt antiteza lui Woody Allen. O şi pot dovedi. Gândiţi-vă câte milioane de germani au învăţat să cunoască şi să cinstească Israelul şi câţi germani au făcut o călătorie în Israel ca urmare a cărţilor mele!".

După cum arată el însuşi în prefaţa lucrării, în ultimii ani a încercat să-şi scrie autobiografia. A eşuat („poate că eu însumi m-am plictisit"), încredinţându-şi proiectul vecinului său dintr-o suburbie a Tel-Aviv-ului, ziaristul şi literatul Jaron London. Timp de şase zile, cei doi au stat în casa lui Kishon de la Appenzell, în Elveţia şi au discutat, adesea în contradictoriu, în măsura în care Kishon pătimaşul israelian nu poate să suporte politica intelectualului liberal Jaron London. Polemizând astfel, umoristul a făcut posibilă, pentru prima dată, o privire în sufletul său. Ceea ce apare azi sub formă de carte este un document remarcabil. Un dialog între doi oameni diametral opuşi. Kishon, israelianul mândru şi naţionalist în cea mai nobilă accepţie şi, în faţa lui, evreul London, a cărui concepţie liberală asupra lumii respinge total şi fundamental multe din „intransigenţele" umoristului. Cartea este, în definitiv, textul exact protocolar al unei lungi discuţii. Dar disputa celor doi, comprehensivă şi spirituală, transformă lectura într-o adevărată plăcere.

Pentru prima oară, Kishon mărturiseşte că, în parte, el s-a mutat în Elveţia, pentru că împotriva lui s-a pus la cale, în Israel, „o conspiraţie a tăcerii". După ani lungi de neîntrerupt succes, ca autor de cărţi de proză umoristică şi de teatru, ca regizor de film, producător favorit al cercurilor artistice şi politice, el a fost răsturnat de pe soclu. Noua generaţie de israelieni nu a mai râs de umorul lui, pe care l-a definit ca „habsburgic". Kishon i-a mărturisit celui care îi punea întrebările că el se simţea ca un „cadavru literar" şi, întrucât ediţiile germane ale cărţilor sale s-au înmulţit, şi-a prelungit corespunzător vizitele în Europa. Nu a durat mult până când în Israel a fost renegat ca „yored" (emigrant). Această punere în inferioritate nu-i convine lui Kishon. El vrea să fie înţeles ca un bun israelian, care nu este numai un autor râvnit, ci este şi foarte mândru pentru prelegerile şi discuţiile în contradictoriu pe care le susţine la Ierusalim... În afară de aceasta, el este sigur că nu numai lumea europeană, dar şi israelienii îi vor da lui şi operei sale întreaga recunoaştere. În timp, cărţile sale „vor aparţine literaturii clasice de limbă ebraică".

London lansează întrebarea caustică: „Aşadar, de ce te-ai stabilit în Elveţia?"; Kishon ripostează: „Tu însuţi ştii că nu m-am stabilit în Elveţia. Lasă, dacă vrei, această învinuire în seama invidioşilor". London: „Bun, atunci voi formula altfel întrebarea: de ce nu te stabileşti în Israel?"; Kishon: „Niciodată nu vei pune această întrebare muzicianului Daniel Barenboim sau jucătorului de tenis Amos Mansdorf... Eu am cumpărat casa de la Appenzell în anul 1981, după ce petrecusem în Europa cea mai mare parte a timpului şi prezenţa mea era dorită de editură. În acest moment, am transferat venitul meu în Israel şi am fost onorat în fiecare an ca mare aducător de devize... [...] Succesul cărţilor mele nu are nimic comun cu viaţa mea la Appenzell... Şi aici sunt un patriot israelian fără speranţă. Fostul preşedinte federal al Elveţiei, domnul Furgler, care este vecinul meu la St. Gallen, mi-a sugerat, într-o discuţie, să mă preocup totuşi de obţinerea cetăţeniei elveţiene. I-am răspuns atunci: «Vă mulţumesc pentru îndemnul dumneavoastră, dar pentru mine este o chestiune de onoare. Nu sunt dispus să devin iarăşi un evreu european»".

Nu întâmplător pentru Kishon, orice luare de poziţie antiisraeliană este antisemitism pur...

SHAUL BEN-HAIM

HANUCA - SIMBOL AL ÎNFRÂNGERII INSTINCTUALITĂȚII ȘI AL BIRUINȚEI RAȚIUNII

Urmare din pag. 1

aprinderea în fiecare casă, și, firește, în sinagogi, seară de seară, mai întâi a unei, apoi a două, apoi a trei lumânărele ș.a.m.d. ...

În această ordine și nu invers, cum propovăduia, împotriva lui Hillel, școala lui Șamaidar, neurmată de generațiile de rabini ce s-au succedat prin secole și milenii.

Și astfel, un prim simbol al Menorei, de fapt al Hanukiei (nu 7, ci 8 brațe), este acela, ca să mă exprim în termenii lui Goethe, pentru a-l parafraza: „Mehr Licht", mai multă lumină, **din ce în ce mai multă lumină**. Omenirea progresează. Lumina simbolizează deci cunoașterea: de la un biet fascicul într-o imensitate de întuneric la luminile științelor, artelor, filosofiei și moralei. Iar acest simbol este propovăduit tocmai de poporul Cărții, care știe că dacă fără patrie ești considerat „un intrus, un venetic", un „**străin**", fără luminile învățăturii, ești un „**orfan**". În viitor, patria, ea însăși, nu va mai atârna atât de **orizontala** spațială, cât de **verticala** dezvoltării științifico-tehnice și umaniste. Este o idee pe care Shimon Peres, actualul premier al Israelului, a argumentat-o la întrunirea Crans-Montana de la București, sugerând că dacă Israelul este limitat ca teritoriu, el este nelimitat ca forță creativă, grație evreilor de pretutindeni. Minunea divină a uleiului îndestulător să persiste prin timp, pentru ca marele Candelabru al iudaismului să lumineze **nu** o noapte, sau două, trei... opt nopți, date de Dumnezeu, întregi epoci de întuneric pe care poporul nostru le-a străbătut sau poate că mai are a le străbate, inclusiv noaptea deschisă prin uciderea fratricidă a premierului Rabin, început pentru o nouă divizare a fraților lui Iosef, pizmuit pentru înțelepciunea și politica sa dreaptă.

Dar Candelabrul are opt brațe și un singur trunchi - poporul evreu! Cândva, un teoretician evreu spunea că evreii din Diaspora prezintă o structură social-profesională asemănătoare cu o piramidă răsturnată, cu vârful în jos. Permiteți-mi să cred că acum, după existența reînnoită a Statului Israel, această structură arată ca un Maghen-David alcătuit din două piramide, una cu capul în sus, alta cu capul în jos și care se îmbină fericit. Căci uleiul Menorei

Din alocțiunea rostită de acad. NICOLAE CAJAL

noastre actuale își are deopotrivă o origine israeliană și una diasporeană-americană, europeană-vestică și estică și, de ce nu?, românească.

Repetăm mereu, chiar prea des, că în România suntem puțini - 9 000, 14 000, 17 000. Câtă vreme suntem evrei, suntem însă mulți; și nu doar în ochii celor ce nu ne sunt binevoitori și care, poate, ar vrea să nu rămână nici urmă de-ale noastre. Suntem, după o expresie latină „non multa sed multum", în traducere „nu multe (nu mulți), ci mult", cu semnificația de „puțin, dar bine"; cam o treime dintre noi încă „activi" într-o proporție de peste 70% intelectuali, deci, oameni care mai pot și mai vor să... lumineze, care **trebuie** să lumineze. Pentru definirea iudaismului nostru local, chiar și cei de vârsta a treia ar mai trebui - cred - să lumineze, fiecare cu ce poate contribui la memoria colectivă și demnă a „tribului" nostru evreo-român.

Nu întâmplător facem acest periplu tocmai de Hanuca, de sărbătoarea luminilor reizbucnite în toate cele opt brațe ale Candelabrului și care pot fi asemuite evlaviei apărătoare, eroismului independenței, sacerdoțiului, macabeismului ș.a.m.d. Sau perioadelor istoriei evreilor - exodului, pustiului, Canaanului, națiunii, martirajului, reînnoirii etc. Lumina de Hanuca se proiectează nu numai asupra trecutului, ci și asupra viitorului; trecutul trebuie să strălucească în tinerii noștri, în tânăra noastră generație, care trebuie să se adape și de la marile noastre simboluri iudaice. Lumânările de Hanuca trebuie să strălucească puternic, cu semnificații specifice pentru copilul naiv, pentru tânărul entuziast, pentru omul matur, ca și pentru cel gârbovit; căci ele strălucesc pe fanta fiecărei epoci, a vieții și vorbesc-dezmiardă pe fiecare pe mărimea sufletului său. Istoria noastră este plină de macabei - cei fericiți au învins, cei nefericiți au fost dezamăgiți, cu impresia, uneori, de învinși; ambele categorii se cuvin a fi sărbătorite, deoarece reprezintă cele două fețe ale lui Israel. Iar dacă Holocaustul a dorit să inhibe total, să anuleze macabeismul, luminile Candelabrului nu au putut fi stinse. Israelul a renăscut din cenușa Auschwitz-ului, așa cum pacea din Orient trebuie să renască din Sacrificiul lui Yitzhak Rabin.

Atunci când cucerește Ierusalimul pământesc, Antiohus - ne-o spunea des Rabinul Moses Rosen - nu avea decât grija de a stinge lumina îndrăzneței Menora; când Iehuda Macabeul îl învinge pe dușman, se preocupă mai întâi de ritualul reaprinderii eternei Menora: simbol al înfrângerii instinctualității și al biruinței Rațiunii luminoase, o biruință a spiritului, o biruință a dreptății în care trebuie să credem și acum, dar mai ales, în viitor. Noi trebuie să ținem vie lumina, să aprindem permanent lumina.

„HAG SAMEAH!"

Cuvântarea domnului MICHAEL SCHNEIDER, director general și vice-președinte executiv al organizației „Joint"

Îmi amintesc că m-am aflat, tot aici, la Templul Coral, cu prilejul unei alte adunări sărbătorești, împreună cu Șef Rabinul Rosen, z.l. Cred că Șef Rabinul Rosen z.l. ar fi fericit dacă ar ști că Templul e atât de plin de Hanuca, că domnul academician Nicolae Cajal e președintele Federației dvs., că Eminența Sa dr. Yehezkel Mark e Rabin al cultului mozaic din România. Cred că Hanuca e un moment potrivit pentru a descoperi că lumina se întoarce în Europa Centrală și de Est, atâta vreme scufundată în întunericul totalitarismului. Cu toate acestea, lumina nu a încetat vreodată să strălucească în comunitatea dvs. În pofida atâtor dificultăți prin care ați trecut, obștea evreiască din România și-a păstrat identitatea.

Vreau să mulțumesc copiilor, micilor coriști de la cursurile dvs. de Talmud Tora, care ne-au încântat inimile și cugetele cu minunatele cântece de Hanuca, doamnei Tova Bin Nun, director general al Filialei Agenției Evreiești din România, pentru ajutorul pe care vi-l dă.

Viața evreiască din Europa Centrală și de Est a renăscut după dubla traumă a Holocaustului și a comunismului în această parte a lumii și această minune poate fi afiliată tot sărbătorii luminii.

Vreau să vă asigur pe dvs., „tribul" evreilor români, că „Joint"-ul vă sprijină și că o va face atât timp cât veți exista în România. În numele comunității evreilor americani, al „Joint"-ului și al meu personal, vă urez Hag Sameah!

SCRISOAREA ADRESATĂ DE GUVERNUL ROMÂNIEI

Celebrarea în acest an, între 18-25 decembrie 1995, a uneia dintre cele mai importante sărbători ale religiei mozaice - Hanuca („Sărbătoarea luminii") - îmi oferă prilejul de a transmite Comunității Evreiești din România, din partea Guvernului și a mea personal, călduroase felicitări. În acest moment sărbătoresc, împărtășim împreună cu dumneavoastră emoția și bucuria cu care evreii din țara noastră rememorează un moment de răscruce din istoria lor.

Serbarea de Hanuca („Sărbătoarea luminii") s-a înscris în tradiția iudaică ca o permanență a flăcării credinței, în pofida tuturor vicisitudinilor și opresiunilor pe care le-a avut de îndurat poporul lui Israel. Ea este, în același timp, o celebrare a forței adevărului, dragostei de oameni și înfrățirii între popoare.

Evidențiem și cu acest prilej faptul că în România - potrivit Constituției și legilor țării - statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice, religioase.

Relevăm rolul și contribuția importantă pe care le are Comunitatea Evreiască pe pământul României, și care, alături de celelalte minorități naționale, se bucură de toate drepturile, înțelegerea, toleranța și omenia de care poporul român a dat întotdeauna dovadă.

Fie ca lumea în care trăim să devină, așa cum își doresc toți cei cărora le sunt scumpe valorile civilizației și umanismului, un spațiu al fraternității și respectului tuturor culturilor, o lume a păcii și colaborării internaționale.

În numele Guvernului, doresc să asigur Federația Comunităților Evreiești de întregul sprijin al Executivului pentru ca împreună cu toți cetățenii României să aducă o contribuție sporită la accelerarea reformelor, la făurirea statului de drept și consolidarea democrației românești.

Adresez încă o dată sincere felicitări Federației Comunităților Evreiești din România, domnului președinte academician Nicolae Cajal, împreună cu urarea de multă sănătate și succese pentru propășirea patriei comune - România.

Prim-ministru, NICOLAE VĂCĂROIU

CE ESTE HANUCA? Aceasta nu e deloc o întrebare retorică. Este întrebarea pe care și-o pune însuși Talmudul, în Tractatul Șabat, foliantul 21. Și tot acolo, cărturarii noștri au stabilit că Hanuca se sărbătorește timp de opt zile, începând cu 25 Kislev (deci începând cu această seară). O explicație a semnificației și duratei sărbătorii este oferită chiar în Talmud, pornind de la faptul istoric că, atunci când grecii au pătruns în Templul din Ierusalim, au profanat și uleiurile destinate ritualului evreiesc, ei folosind uleiul pentru slujbe idolatre; iar atunci când Macabeii au învins și i-au izgonit pe cuceritorii seleucizi din Templu și din Țara Sfântă, n-au mai găsit decât o singură căniță cu ulei, purtând sigiliul marelui preot și acest ulei n-ar fi fost suficient decât pentru o singură seară. Printr-o minune, arată Talmudul, luminile au putut arde cu acest ulei nepângărit timp de opt zile.

> **„Fie ca lumina de Hanuca să ne deschidă ochii și să ne trezească inimile..."**
>
> **Din alocțiunea rostită de Rabin dr. YEHEZKEL MARK**

În anul următor, s-au stabilit opt zile ca sărbătoare, ca laudă și proslăvire a Celui ce ne-a dăruit această minune.

Rezultă deci că sărbătoarea de Hanuca a fost stabilită datorită acestei minuni; și deci, dacă s-ar fi găsit suficient ulei pur, nu ar fi existat o sărbătoare de Hanuca. Vedem, de asemenea, că Talmudul nu ia în considerare doar victoria militară asupra cuceritorilor, deși tocmai ea ar fi putut servi ca izvor al entuziasmului național în diferite situații ale istoriei noastre.

Și totuși, ne punem întrebarea: „De ce în rugile care însoțesc aprinderea Hanukiei, se spune, după cum ați auzit în această seară (chiar dacă în ebraică), că „atunci când cuceritorii eleni idolatri au vrut să impună poporului nostru să ignore învățătura divină și poruncile sfinte, Dumnezeu, în mila Sa cea mare, ne-a luat apărarea, i-a răzbunat, a predat pe puternicii cuceritori războinici în mâna apărătorilor mai slabi și mai puțin numeroși, și pe cei impuri în mâna celor puri, pe cei nelegiuiți în mâna celor drepți, pe păgâni în mâna monoteiștilor și așa mai departe".

Adevărul este că, întocmai ca în alte sărbători evreiești, există și la Hanuca două aspecte: unul privind aspectul spiritual și altul pe cel factic - material. Pesah este și sărbătoarea libertății, dar și a faptului că plaga a zecea, cu care a fost pedepsit Egiptul înrobitor, nu a atins casele evreiior. De Șavuot sărbătorim și primirea Torei, dar Șavuot este și sărbătoarea primelor roade. La fel, pentru Hanuca există și aspectul material al victoriilor asupra ocupanților, dar și aspectul spiritual al minunii Menorei care a luminat opt zile.

Trebuie să înțelegem ce s-a întâmplat în acele zile, când Matitiahu și fiii săi au realizat această victorie. Grecii, care au cucerit o bună parte a lumii antice, au vrut să impună credința lor tuturor popoarelor subjugate. Ei considerau că această credință ar fi cea mai bună și că ar fi, deci, îndreptățiți s-o impună. Multe popoare au adoptat credința și cultura greacă [...]. Numai poporul evreu a refuzat să-și părăsească propria sa credință și cultură - credința într-un Dumnezeu unic, Șabatul, ca zi obligatorie de odihnă, alimentația rituală, circumcizia și toate cele 613 porunci ale Torei. Poporul evreu a refuzat să devină idolatru și, atunci, grecii au profanat Templul și au ucis pe cei ce li se împotriveau; mulți au murit moarte de martir. Încercarea de impunere a idolatriei, grecii au extins-o și în cele mai mici localități. Dar atunci când au cerut unui evreu din Modiin să aducă o jertfă zeilor păgâni și acesta era gata s-o facă, Matitiahu n-a mai putut răbda fărădelegea [...]. A crede, așa cum au crezut grecii, că ai dreptul sau chiar obligația de a impune altora credința și cultura ta este o aberație și, într-adevăr, popoarele care au încercat acestea au dispărut de mult, în timp ce poporul evreu continuă să existe, crede în Dumnezeu Unicul și respectă legile Sale. Sărbătoarea de Hanuca e supranumită „sărbătoare a luminilor", nu numai pentru că se aprind luminițe de Hanuca, dar, mai ales, datorită luptei poporului evreu împotriva întunericului religios și cultural pe care cuceritorii au vrut să-l impună.

Hanuca este „Sărbătoarea luminilor" pentru că luminatul popor evreu a biruit asupra întunericului, nu numai în acea perioadă a grecilor cuceritori, dar și în zilele noastre [...]. Dacă Hitler a simbolizat primejdia fizică pentru existența noastră, asimilarea simbolizează primejdia spirituală pentru existența poporului evreu.

Fie ca lumina de Hanuca să ne deschidă ochii și să trezească în inimi dorința de întoarcere la rădăcinile noastre și aceasta ne va aduce și mântuirea deplină.

Sărbătoarea luminilor la Templul Coral

Urmare din pag. 1

Acțiunea lui Matitiahu, bătrânul cohen din Modiin, tatăl Macabeilor, îndemnând poporul la luptă împotriva ocupantului străin, este o stare de legitimă apărare. Silit să recurgă la limbajul - singurul limbaj - pe care îl înțelege agresorul, Matitiahu nu face altceva decât să afirme dreptul luminii de a pătrunde în minți și în suflete.

Identificarea concepției de viață iudaică cu această lumină este, totodată, și metaforă a menirii noastre în lume. După cum convețuirea cu miraculosul de-a lungul unei întregi istorii îl transformă și pe acesta în fapt cotidian. Hanuca este, așadar, sărbătoarea unui crez al permanentei biruințe a spiritului. Destinul acestui „tăciune salvat din foc", cum metaforiza Zeharia modul de a exista în timp și spațiu al evreilor, se materializează în serile de Hanuca prin luminile care nu se sfiesc să-și afirme pașnicul, caldul, universalul deziderat în cele mai lungi nopți ale anului. Drept inalienabil al fiecărei ființe umane, lumina, cu răsfrângerile ei mici, pâlpâind la geamurile caselor evreiești în serile de Hanuca, intră în circuitul marilor valori ale umanității.

Multiplele semnificații ale sărbătorii de Hanuca au fost emoționant transmise obștii bucureștene în alocțiunile rostite de Eminența Sa domnul Rabin dr. Yehezkel Mark și domnul acad. Nicolae Cajal, președintele F.C.E.R., în seara zilei de 17 decembrie a.c., la Templul Coral, în fața unei numeroase asistențe.

Pe lângă conducerea F.C.E.R. și C.E.B., au ținut să participe la bucuria sărbătorii de Hanuca: acad. prof. dr. Răzvan Theodorescu, președintele Asociației Culturale de Prietenie România-Israel; Victor Opaschi, consilier prezidențial; Ivan Trutzer, secretar executiv al Consiliului pentru minorități; Dumitru Adrian Popescu-Necșești, senator; Florin Popescu, director la Secretariatul de Stat pentru Culte; Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, reprezentantul Prea Fericirii Sale Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române Teoctist; Părintele Protosinghel Irineu Dogaru; Părintele Isidor Mărtincă, reprezentant al Arhiepiscopiei Romano-Catolice; Ianus Polonek, Nunțiul Apostolic; Excelențele lor domnii Iaromir Kvapil, ambasadorul Cehiei, Bogumil Luft, ambasadorul Poloniei, Rudas Ernö, ambasadorul Ungariei, Milan Resulik, ambasadorul Slovaciei, Yaacov Barak, consul, Ilan Divon, secretar I al Ambasadei Israelului, Michael Einik, însărcinat cu afaceri ad-interim al Ambasadei S.U.A., Shridian Filostrat, consilier al aceleiași ambasade, precum și o delegație a „Joint"-ului condusă de Michael Schneider, director general și vicepreședinte executiv și compusă din domnii Gideon Tayler, Jerry Spitzer, doamna Mary Ukraincik și dr. Zvi Feine, director al Programului „Joint" pentru România.

După aprinderea primei lumânări a Hanukiei, după serviciul divin oficiat de prim-cantorul Willy Harnik, după intonarea melodiilor sinagogale dedicate sărbătorii de către Corul Templului Coral (dirijor Roger Avramescu), corurile reunite ale elevilor de la Talmud Tora și „Șira Vezimra" (sub conducerea muzicală a lui Izu Gott) au interpretat un antrenant program de cântece în ivrit și idiș, încântând sufletele celor prezenți. N-au lipsit nici tradiționalele daruri de Hanuca („Hanuca Geld") oferite de lideri ai Federației micilor muzicieni.

Începutul Hanukiadei 5756 de la București a dat măsura spiritualității, demnității și vibrației sufletului evreiesc al întregii noastre comunități, al tuturor obștilor care o alcătuiesc.

SCRIITORI EVREI LAUREAȚI AI

- ✡ PAUL JOHANN LUDWIG HEYSE - 1910
- ✡ HENRI BERGSON - 1927
- ✡ BORIS LEONIDOVICI PASTERNAK - 1958
- ✡ SHMUEL YOSEF AGNON - 1966
- ✡ NELLY SACHS - 1966
- ✡ SAUL BELLOW - 1976
- ✡ ISAAC BASHEVIS SINGER - 1981
- ✡ ELIAS CANETTI - 1981
- ✡ JAROSLAV SEIFERT - 1984
- ✡ YOSIF BRODSKY - 1987
- ✡ NADINE GORDIMER - 1991

✡ PAUL JOHANN LUDWIG HEYSE (1830-1914)

*În **anul 1910** i s-a decernat Premiul Nobel pentru literatură - primul german, de origine evreiască, care a primit acest premiu - ca: „...**omagiu pentru desăvârșita sa artă, pătrunsă de concepția idealistă, realizată pe parcursul unei lungi și importante activități ca poet liric, scriitor dramatic, romancier și autor al unor nuvele de renume mondial...**".*

S-a născut la Berlin, într-o familie de intelectuali. Tatăl său a fost profesor universitar. A făcut studiile universitare la Berlin și Bonn; și-a luat doctoratul cu un studiu asupra poeziei provensale. În 1852, se stabilește în capitala Bavariei. Debutează în literatură cu lucrări dramatice, versuri și povestiri. În 1880, „atinge punctul culminant al gloriei sale". A scris peste 160 de opere, situându-se în fruntea scriitorilor münchenezi. Gottfried Keller l-a considerat „cel mai valoros tânăr scriitor german". Cel mai bun roman al său a fost socotit „Copiii lumii" („Kinder der Welt", 1873), în care se referă critic la problemele sociale și religioase ale timpului. („Francisca da Rimini", „Cartea cântecelor spaniole" - *Spanisches Liederbuch* -, „Sabinele", „Lucrul în sine" - *Das Ding an sich* -, „Victoria Regia", „Împotriva cursului" - *Gegen den Strom* -, „Nașterea zeiței Venus" - *Geburt der Venus* - etc.). În unele lucrări a combătut teoria lui Nietzsche despre supraom.

✡ HENRI LOUIS BERGSON (1859-1941)

*În **anul 1927** i s-a decernat Premiul Nobel pentru literatură: „...**ca o recunoaștere a ideilor lui bogate și incitante și a strălucitei măiestrii cu care au fost înfățișate**".*

Filosof, unul dintre cei mai importanți intelectuali ai timpului, s-a născut la Paris. Tatăl său, Michael Bergson, a fost un apreciat compozitor și pianist evreu din Polonia. În 1889 își ia doctoratul în litere cu teza „Eseu despre datele imediate ale conștiinței" (Essai sur les données immédiates de la conscience). Între 1881-1897, este profesor la diverse licee, iar în 1900 este numit profesor de filosofie, greacă și latină la „Collège de France". În 1914, este ales membru al Academiei Franceze, iar în 1930, primește „Legiunea de Onoare".

Teoriile sale despre timp, durată, elan vital, evoluție creatoare, instinct, intelect, intuiție etc. „au avut un puternic impact asupra literaturii sec. XX...". Bergsonismul, sub diferitele sale aspecte, a lăsat o amprentă considerabilă asupra orientării filosofice, intuiționismul bergsonian „opunându-se tradiției carteziene, pozitivismului și scientismului...". Dintre operele sale semnalăm: „Materie și memorie..." (*Matière et Mémoire*, essai sur la relation du corps a l'esprit), „Râsul" (*Le Rire*, essai sur la signification du comique), „Energia spirituală" (*L'Energie spirituelle*), „Gândire și mișcare" (*La Pensée et le Mouvant*) ș.a.

✡ BORIS LEONIDOVICI PASTERNAK (1890-1960)

*Personalitate complexă și contradictorie, „culme incontestabilă a poeziei ruse", a fost onorat cu Premiul Nobel pentru literatură în **anul 1958**, pentru: „...**măiestria atinsă în poezia lirică actuală, precum și în domeniul marilor tradiții epice ruse**".*

> *„Trăiește fără impostură*
> *Încât, când fi-vei peste vreme*
> *Să te-ndrăgească necuprinsul*
> *Și viitorul să te cheme".*
> *(Boris Pasternak)*

Poet și romancier, s-a născut la Moscova, într-o familie de artiști evrei desăvârșiți. Tatăl său a fost membru al Academiei de Arte. Deosebit de dotat, are înclinații spre pictură, muzică, literatură, critică de artă. În 1909, se înscrie la Facultatea de istorie-filosofie a Universității din Moscova. În 1912, pleacă în Germania, unde vine în contact cu intelectualitatea vremii, preocupat de „școala neokantiană din Marburg". Din 1913, publică versuri de factură futuristă, evoluând spre o poezie cu influențe filosofice ruse și germane („Vremea începuturilor", „Sora mea, viața", „Anul 1905" etc.), poeme cu caracter istoric, într-un „stil unic, de neegalat - stilul Pasternak". În timpul războiului scrie reportaje, schițe, însemnări de pe front. Face traduceri din literatura universală și este preocupat de aprecierea artei. Este foarte cunoscut prin romanul „Doctor Jivago", publicat în 1957, în care dezvoltă frământările unui intelectual „cu opțiuni tragice între lumea intimă și existența publică, socială". Exclus din Uniunea Scriitorilor pentru „păcatul" de a fi scris romanul „Doctor Jivago", este obligat să renunțe la Premiul Nobel.

✡ SHMUEL YOSEF AGNON (1888-1970)

*În **1966**, cel mai reprezentativ scriitor de limbă ebraică a fost onorat cu Premiul Nobel pentru literatură: „...**pentru creațiile sale de o profundă valoare artistică, caracteristice pentru aspectele vieții poporului evreu**".*

S-a născut într-un orășel din răsăritul Galiției, Buczacz, într-o familie cu un adânc trecut rabinic. Tatăl său - pregătit pentru a fi rabin -, adept al învățăturii hasidice, a scris un număr de poeme în limba ebraică cu influențe din poezia medievală evreiască. Sub influența părinților, de la o vârstă fragedă învață limbile ebraică, arameică, germană, aprofundează Biblia și Talmudul și se întâlnește cu opera lui Maimonide, pregătindu-se pentru perceperea literaturii hasidice și a operelor cuprinzând literatura Cabalei. În 1907, atras de ideile sioniste, se stabilește în Israel, însuflețit de dorința reclădirii Țării Sfinte. Publică un număr de povestiri și poezii în limba ebraică. Din 1913 până în 1924, se află în Germania - unde-l cunoaște pe Martin Buber - și vine în contact cu cultura europeană. Revine în țară și se stinge din viață la Ierusalim. Poet al tradiției, el și-a investit creațiile cu un iz modern, iar „ebraica lui, venind de peste milenii, este încărcată cu seva Bibliei și a scrierilor sfinte...", povestirile, nuvelele, romanele sale fiind o fericită sinteză între tradiție și modernitate („Zestrea miresei" - *Hahnasat cala* -, „În miezul vremii", „Poveste simplă" - *Sipur pașut* -, „Focul și lemnele" - *Haeș vehaeitim* -, „Și ce e strâmb se va îndrepta", „Jurămintele celor devotați" - *Șavuot emonim* etc.).

✡ NELLY SACHS (Leonie) (1891-1970)

*Premiul Nobel pentru literatură în **anul 1966**, împreună cu S. Y. Agnon: „...**pentru opera ei lirică și dramatică, operă care prezintă destinul evreilor cu emoționantă forță**". Eu - spunea scriitoarea - „reprezint tragedia poporului evreu". Agnon „reprezintă Statul Israel".*

S-a născut la Berlin, unde s-a format la școala umanismului german, fără însă a pierde contactul cu spiritul iudaic. Primele poeme apar în 1920. În timpul nazismului - când membrii familiei au fost uciși în lagărele de concentrare - emigrează, doar cu mama, în Suedia și, în 1952, obține cetățenia acestei țări. Aici leagă o strânsă prietenie cu scriitoarea Selma Lagerlöf - deținătoare, din 1909, a Premiului Nobel pentru literatură.

Poemele sale mistice și vizionare, purtând amprenta iudaității, încrustează momente grave ale existenței, tragedia războiului: „În casele morții" (*In den Wohnungen des Todes*), „Apusul stelelor" (*Sternverdunkelung*), „Moartea încă mai sărbătorește viața" (*Noch feiert Tod das Leben*), „În căutarea celor vii" (*Suche nach Lebenden*), mult apreciatul poem „Eli..." (*Eli*, ein Misterienspiel von Leiden Israels) - drama unei comunități evreiești din Diaspora etc.

> *„Cine plânge*
> *își caută melodia*
> *pe care vântul,*
> *de muzică înfrunzitul,*
> *o ascunde în noapte".*
> *(Nelly Sachs)*

„BINELE ȘI ADEVĂRUL, DREPTATEA ȘI PACEA..."

„Prin BINE se înțelege că-i vorba de acei oameni drepți și neștiuți, care înmulțesc binefacerile Domnului pe pământ. Prin ADEVĂR se înțelege că-i vorba de acei învățați a căror învățătură este cea a adevărului. Prin DREPTATE se înțelege că-i vorba de acei oameni drepți, dar neștiuți, datorită cărora lumea își poate continua existența. Prin PACE se înțelege că-i vorba de acei cărturari despre care am învățat că sporesc pacea lumii" *(AGNON).*

INFLUENȚA SCRIITORILOR EUROPENI ÎN OPERA LUI SHMUEL AGNON - lucrarea de doctorat a Eminenței Sale domnul Rabin dr. Yehezkel Mark - se impune cititorului, de la bun început, ca o cercetare exhaustivă, deosebit de interesantă, atât prin metoda de abordare, cât și prin rigoarea cu care analizează variatele interferențe între creația lui Agnon, pătrunsă de spiritualitate iudaică, și creația literară universală. Pentru a revela complexitatea acestei cercetări, ar fi suficient să notăm că lucrarea include, într-o sugestivă interacțiune: probleme ale modalităților de vehiculare a textelor literare, respectiv ale retroversiunii din ebraică în alte limbi ale operelor lui Agnon; opinia lui Agnon asupra conceptului de translație; biografia scriitorului; diferite estimări ale exegeților lui Agnon, inclusiv a doctorului Mark, privind gradul de influență a literaturilor europene în opera sa; interferențe

Influența europeni SHMUEL

Fragmente din a Eminenței Sale

Opinii asupra influenței lui Kafka

„O întrebare foarte interesantă și incitantă, pe care și-o pun majoritatea cercetătorilor operei lui Agnon, se referă la posibilul contact între Kafka și Agnon și la posibilitatea vreunei influențe a primului asupra celui de-al doilea [...]. Observațiile prof. Kurtzweil, una dintre principalele autorități în domeniul investigației critice asupra creației lui Agnon, sunt grefate pe fundalul general european, pe criza și problemele omului modern; dar dimensiunea evreiască a acestui fundal e diferită la cei doi mari scriitori evrei. Lui Kafka îi lipsesc rădăcinile unei identități iudaice complete și problema evreiască i se revelă abia în ultima perioadă de viață. Pentru Agnon, aceasta este numai al doilea pol al unei adânci înrădăcinări [...]. Din punct de vedere spiritual evreiesc, lumea lui Agnon este mult mai sănătoasă și nu mai puțin autentică decât cea a lui Kafka. Dar gravitatea crizei eroului, ca ființă umană și ca evreu, la Agnon, nu e similară cu cea a eroului kafkian. Pentru Agnon, posibilitatea unui apel la Dumnezeu este, întotdeauna, deschisă [...].

Întrebat - în cadrul unui interviu acordat periodicului în limba idiș «Die Goldene Keit» - despre posibilele influențe ale operei kafkiene asupra propriei creații, Agnon a răspuns: «Dacă există vreo influență a lui Franz Kafka în opera mea? Nu am fost influențat de Kafka, așa cum susțin unii critici. Am citit numai romanul «Procesul» și aceasta când am fost bolnav. Soția mea (să trăiască ani îndelungați) a încercat să mă facă să-i citesc cărțile, dar el nu se află pe aceeași lungime de undă cu sufletul meu. Este un mare scriitor, dar mie îmi este străin...» [...].

Este demn de amintit faptul că vasta cultură iudaică a lui Agnon a fost însoțită de o profundă cunoaștere a literaturii universale [...]. Kafka a încercat, pe de altă parte, cu toate puterile sale, să se familiarizeze cu literatura iudaică. Agnon și Kafka s-au născut și au crescut în aceeași perioadă. Agnon (1888-1970) și Kafka (1883-1924) și-au format personalitatea în atmosfera spirituală a Imperiului Austro-Ungar și amândoi au fost buni cunoscători ai literaturii germane. Agnon a locuit mai mult de 11 ani în Germania (1913-1924). Ambii prozatori au fost adânc marcați de moștenirea culturală comună".

Rațiunea unei abordări comparatiste

„Operele literare, în general, au darul de-a stârni sumedenie de întrebări în cugetele cititorului, al celui obișnuit, ca și al exegetului, cu atât mai mult creația unui gigant al spiritualității iudaice și universale cum e Shmuel Yosef Agnon [...].

Studiul de față nu e consacrat interpretării vreunui roman sau altui aspect interesant al cărților lui Agnon, ci, în principal, influențelor literaturii europene asupra sa prin compararea motivelor, conflictelor, scenelor etc. utilizate atât de iluștri scriitori europeni, cât și de Agnon însuși [...]. Dat fiind că studiul influențelor literare nu a încetat vreodată să ocupe un loc important în cercetarea literaturii comparate, am considerat că suntem îndreptățiți să ne aplecăm aproape în exclusivitate asupra acestui subiect. Fiindcă n-am putea începe să dezbatem această temă din punctul de vedere al lui Agnon sau din acela al tinerilor scriitori israelieni fără a lua, anterior, în considerare opiniile specialiștilor în literatură comparată, am socotit oportun să prezentăm câteva linii directoare [...].

În același timp, am ținut să subliniem faptul că, în pofida părerilor unor comparatiști care se pare că subscriu la ideea diminuării originalității unui scriitor prin acumularea unor sau altor influențe literare, e necesar să afirmăm că această judecată de valoare nu e corectă, pentru că originalitatea nu ar trebui înțeleasă ca inovație. Mulți scriitori importanți nu s-au jenat să admită că au fost influențați de alții. Se pare că au simțit că originalitatea constă nu exclusiv, sau nu chiar în primul rând, în inovații de conținut sau de stil, ci în prospețimea și forța artistică a operei de creație... Autorul **original** nu este, obligatoriu, inovator la modul superlativ al cuvântului, ci, mai curând, cel ce reușește să se exprime pe sine, subordonând, într-un nou complex, în manieră proprie, influențele literare primite [...].

PREMIULUI NOBEL PENTRU LITERATURĂ

✡ SAUL BELLOW (n. 1915)

Premiul Nobel pentru literatură în ***anul 1976: „...pentru înțelegerea umană și analiza subtilă a culturii contemporane care sunt îmbinate în opera sa"****, pentru contribuțiile la literatura de limbă engleză.*

Profesor la Universitatea din Chicago, s-a născut la Lachine (Québec), părinții emigranți din Rusia. În 1924, familia se află la Chicago.

După terminarea studiilor universitare la Northwestern University, este diplomat în antropologie și sociologie. Antropolog, marinar, profesor, muzician și, nu în ultimul rând, scriitor, el a explorat mediile pe care le-a descris în romanele: „Omul șovăielnic" (*Dangling Man*) - primul roman sub forma unui jurnal de război - „Victima" (*The Victim*), romanul picaresc „Aventurile lui Augie March" (*The Adventures of Augie March*), „Herzog" - odiseea unui intelectual, „Darul lui Humboldt" (*Humboldt's Gift*) - umanitatea în relațiile cu semenii ș.a. Aspecte fundamentale ale problematicii evreiești sunt încrustate în jurnalul de călătorie „Spre Ierusalim și înapoi", în care-l descoperim pe scriitorul care nu s-a rupt de tradiția poporului evreu, atât de veche și puternică. Eroii operelor sale înfruntă disperarea, cred în om, în relațiile cu semenii, în viitorul păcii într-o lume „în care să-și dezvolte tot mai viu spiritualitatea".

A fost distins cu numeroase alte premii, printre care Premiul Național pentru literatură, Premiul Literar Internațional, Premiul Pulitzer etc.

✡ ISAAC BASHEVIS SINGER (1904-1991)

Primul scriitor de limbă idiș căruia, ***în 1978****, i s-a decernat Premiul Nobel pentru literatură:* ***„...pentru arta sa narativă plină de pasiune, având rădăcini într-o tradiție culturală polono-evreiască și care dă viață condiției umane universale"****.*

S-a născut la Radzymin (Varșovia), fiu și nepot de rabin. A studiat Talmudul și Cabala la Seminarul rabinic Taşkemoni. De timpuriu, intră în mișcarea „Haskala", se dedică cu pasiune carierei literare. A scris romane, străbătute de un profund umanism religios, din care transpare viața orașelor și satelor evreiești din Diaspora, dinainte de Holocaust. În dimensiunea umană a operei sale intră și idealul sionist, ampla credință a întoarcerii în „patria evreilor".

În 1935, se stabilește în Statele Unite; colaborează la diverse publicații în limba idiș. Această perioadă este reflectată în romanul „Pierdut în America". Primul succes îl are cu romanul „Familia Moskat", frescă a trei generații de evrei polonezi intelectuali - 1911-1939 -, roman pentru care primește „Premiul Louis Laniel".

Publică volume de nuvele, unele apărute la noi sub titlul „Ghimpel netotul", romane, amintiri („Conacul", „Moșia", „Șoșa" etc.), literatură pentru copii în care palpită o lume real-fantastică („Spinoza din strada Pieței").

A fost membru al Institutului Național de Arte și Litere, al Academiei Americane de Arte și Științe.

Numeroase premii: Premiul Universității Creative Brandes; Premiul Național al cărții pentru copii etc.

✡ ELIAS CANETTI (1905-1994)

A primit Premiul Nobel pentru literatură ***în 1981: „...pentru cuprinzătoarea perspectivă, bogăția de idei și forța artistică a scrierilor sale..."****.*

S-a născut la Rusciuc (Bulgaria), orășel cu iz oriental, într-o familie sefardă. În 1911, se află în Anglia - unde se va stabili definitiv -, în 1923, în Austria, în 1916, în Elveția, în 1924, la Viena - unde studiază științele naturii. În 1929, își ia doctoratul în filosofie. Se dedică scrisului cu dăruire - concepe drame, eseuri, romane: „Comedia vanității" (*Komödie der Eitelkeit*), romanul „Orbirea" (*Die Blendung*), în forma inițială cu titlul „Kant în flăcări" și devine cunoscut prin trilogia autobiografică „Limba salvată", „Facla din ureche", „Jocul privirilor" (*Die gerettete Zunge, Die Fackel im Ohr, Das Augenspiel*), în care se desfășoară trecerea sa prin diverse locuri, contactul cu marile personalități ale vremii culturale; e fascinat de Kafka, Musil, Stendhal, Gogol, Dostoievski, B. Brecht ș.a. - o „mărturie cultural-istorică". Semnalăm și impresionantul eseu, la care a lucrat 30 de ani, „Masă și putere" (*Masse und Macht*), un studiu antropologic și social-istoric, început în 1939, când s-a stabilit la Londra.

A fost distins cu multe premii: Grand Prix International du Club Français du Livre; Premiul pentru Literatură al Academiei Frumoase din Bavaria, Marele Premiu de Stat al Austriei; Premiul Gottfried Keller ș.a.

✡ JAROSLAV SEIFERT (n. 1901)

Poet ceh, de origine evreiască, „un poet admirabil, un prieten devotat" (I. Ehremburg) a fost onorat, în **anul 1984**, cu Premiul Nobel pentru literatură. În opera sa lirică descoperim elanul și tumultul unei generații hotărâte **„să instaureze între oameni eterna împărăție a binelui și frumosului"**. Din perioada „avânturilor tinerești" semnalăm volumele: „Orașul în lacrimi", „Numai iubire", „Rău cântă privighetoarea" etc., în care - așa cum însuși spunea în poemul „Jules Verne" - răzbate o tinerețe uimită de tot ce-o înconjoară. Cu timpul, arta sa în mânuirea cuvântului se desăvârșește, lăsând loc unui echilibru al expresiei din care „se nasc cadențe în stil clasic și virtuozități formale". Se impune cu volumul de versuri „Adio, primăvară" (1937), cu nuanțe autobiografice, urmat în timpul vieții de scrieri cu caracter social și etic, care i-au adus aprecieri și numeroase premii.

✡ NADINE GORDIMER (n. 1923)

Luptătoare împotrivă oricărei discriminări, Nadine Gordimer a fost onorată, ***în 1991****, cu Premiul Nobel pentru literatură:* ***„...pentru lucrările care au ca temă consecințele pe care le implică ființei umane deosebirile rasiale"****.*

S-a născut într-un orășel al minelor de aur din Springs, în jurul Johannesburg-ului, într-o familie de emigranți evrei. Sub influența tatălui, evreu lituanian, care a cunoscut groaza pogromului, va adopta o atitudine consecventă împotriva rasismului, în special a rasismului sud-african.

A scris un număr de romane cu profunde elemente autobiografice, îngemănate cu lupta împotriva discriminărilor rasiale, purtând amprenta tensiunilor politice și rasiale din acel timp. Romanele - o cronică a epocii - sunt nedespărțite de istoria poporului sud-african: „Ultima lume burgheză", „O lume de străini", „Urmele pașilor de vineri", „Povestea fiului meu" etc.

Este vicepreședintă a Pen Clubului Internațional, a Congresului Național African, a Congresului Scriitorilor sud-africani. Este onorată cu numeroase premii pentru activitatea culturală și socială.

✡ YOSIF BRODSKY (n. 1940)

Poet și traducător, recunoscut ca unul dintre proeminenții poeți sovietici, a fost distins, în **anul 1987**, cu Premiul Nobel pentru literatură.

Până în anul 1970, nu i s-a permis să publice creațiile poetice, fiind folosit doar ca traducător din mai multe limbi: engleza, spaniola, polona etc. A tipărit, însă ilegal, versuri în paginile jurnalului literar „Sintaxis" (1958-1960). Arestat de mai multe ori, învinuit de parazitism, în 1964, i s-a intentat un proces, având un evident caracter antisemit. Acuzat de „parazitism social", este condamnat la muncă forțată în nordul țării. Printre apărătorii evrei, s-au numărat oameni de știință ca Y. G. Etkind și V. Admoni, profesor la Universitatea din Leningrad, specializat în literaturi germanice. De partea acestui curajos poet evreu au fost și scriitori ruși de seamă, ca: I. Kornei Ciukovski, Samuil Marșak și A. Ahmatova, fără a-l putea ajuta însă.

Dintre creațiile sale poetice, tradiționale, cu trăsături simboliste și suprarealiste, amintim poemele de adâncă reflectare: „Isaac și Avraham", bazat pe motive biblice, „Cimitirul evreiesc din Leningrad", socotit unul „dintre cele mai remarcabile poeme pe o temă evreiască scris vreodată de un autor sovietic".

Medalioane de EVELIN FONEA

între creația lui Agnon și cea a unor scriitori europeni; influențe ale literaturii clasice, ale scriitorilor scandinavi; raporturile dintre operele lui Agnon și Dostoievski; dintre cele ale lui Balzac și Agnon; o interpretare proprie a romanului lui Agnon „Vehaya He'akov lemishor"; opinii despre influența operelor unor scriitori englezi asupra lui Agnon; o analiză comparată a „Baldachinului nupțial", de Agnon și, respectiv, „Don Quijote"; simbolism în „Vehaya He'akov lemishor" și în alte creații agnoniene etc.

Limitați de spațiu, am selectat câteva fragmente (cu subtitluri inspirate nemijlocit din text - n.r.) ilustrative, sperăm, pentru valoarea, acuratețea și profunzimea remarcabilului comparatist care se dovedește a fi Eminența Sa domnul Rabin dr. Yehezkel Mark.

(Red.)

scriitorilor în opera lui AGNON

lucrarea de doctorat
Rabin dr. YEHEZKEL MARK

Trebuie să înțelegem influența literară, cel puțin în acest caz (al lui Agnon - n.n.), și să fim de acord cu sensul pe care scriitorul însuși l-a conferit conceptului: «I-am citit pe Homer, Cervantes, Tolstoi, Hamsun, Balzac și Flaubert, dar nu pot să spun dacă și în ce măsură am fost influențat de ei..., se pare că cele mai adânci influențe pătrund în subconștientul omului; el nu le cunoaște... Sunt lucruri care nu se conștientizează...». Și, de asemenea, a admis, cu alt prilej, că: «Este o plăcere să-i citești pe Homer, Cervantes, Balzac, Gogol, Tolstoi, Flaubert, Hamsun și chiar pe unii mai puțin cunoscuți decât ei...»".

Întrepătrundere rafinată, cu referiri talmudice sau de sorginte hasidică

„Din studiul comparat al textelor literare clasice elene (și romane) ca și al celor aparținând lui Agnon se remarcă profundul atașament al acestuia din urmă față de literatura sus-amintită [...]. Protagonistul din «Logodnicul» îl citește pe Homer și își răspândește cunoștințele de poezie și mitologie elene la Yaffo, făcând, de asemenea, discuții despre habitudinile grecești. Am citat din «Odiseea» și din alte surse, cum este adaptarea povestirii despre inelul fatal al lui Policrates, spre a convinge cititorul asupra trăsăturilor elene existente într-unele din povestirile cu iz de legendă ale lui Agnon, urme ale Danaidelor, Atlantei, Elenei din Troia, ale ademenitoarelor voci ale sirenelor, ale pânzei Penelopei... Nu mai puțin surprinzătoare este similitudinea între eșarfa cerească din «Odiseea» și broboada din nuvela lui Agnon «În inima mărilor». Trebuie relief faptul că, în majoritatea cazurilor, aceste motive se întrepătrund rafinat cu referiri talmudice sau de sorginte hasidică.

În povestirile de dragoste ale lui Agnon, «Sclavii iubirii», «Chemarea vieții», «Regina din Saba», ca și în marile sale romane, «Pan», «Mistere», «Rătăcitorii», «Creșterea pământului», «Benoni și Rosa» sunt vizibile urmele - creator asimilate - ale lecturilor din Hamsun. Mai mult decât atât, există atât la Hamsun, cât și la Agnon o expresie cu valoare laitmotivică, definită de Arnold Band ca termen ebraic și de G. Shaked ca unul ebraic-iudaic. Ne referim la sintagma «Dumnezeu știe» - «Cerul știe» și la variațiunile lor. Concluzia exegeților se canalizează în direcția unei influențe prin juxtapunere, respectiv, provenind din surse ebraice-iudaice în literaturile europene ca element de conversație pe care Agnon n-ar fi ajuns să-l introducă altfel în limbajul literar [...]".

Interferențe care nu afectează originalitatea

„O analiză detaliată a «Soțului etern», de Dostoievski și a «Divorțului doctorului» de Agnon ne permite să constatăm o posibilă influență dostoievskiană în plasma literară a celui din urmă; studiul unei mari obsesii, introspecția psihologică asupra geloziei, sadismului și masochismului prezintă adânci similitudini, dar, în același timp, adânci diferențe [...].

Regăsim, de asemenea, în proza lui Dostoievski expresia «Dumnezeu știe», precum și alte tehnici literare tipice lui Agnon, respectiv, utilizarea de către narator a numelor cu valoare simbolică, având rădăcini întinse în literatura ebraică, frecventă modalitate stilistică agnoniană folosită în schițarea traiectoriei destinului protagoniștilor săi.

Nu putem vorbi de apropierile vizibile dintre «Colonelul Chabert» al lui Balzac și două dintre povestirile lui Agnon, e vorba de «Vehaya He'akov lemishor» și «Ferenheim», fără a evidenția, totodată, amprenta stilistică a celui din urmă. Părăsirea casei de către eroul central pentru o perioadă nedefinită, în așa fel încât se presupune că a murit, cel de-al doilea mariaj fericit al așa-zisei văduve, renunțarea la acesta, venită din partea soției, și alte motive similare minore existente între mai sus menționatele romane ale lui Balzac și Agnon sunt depășite nu doar de normalele diferențe de structură ale personajelor, datorate educației, spațiului geografic etc., ci, mai ales, de interpretarea proprie a schemelor narative și de realizarea lor stilistică, așa cum reies ele la o analiză pe text.

În pofida faptului că am oferit puține exemple privitoare la influențele lui Cervantes asupra lui Agnon, asemănările dintre «Don Quijote» și domeniul său, pe de-o parte, și Reb Yudel și căruța lui, pe de alta, sunt prea izbitoare pentru a fi incidentale. Similitudinile structurale și utilizarea unui protagonist ca purtător de cuvânt al Weltanschauung-ului auctorial, de pildă, canonicul din Toledo, în «Don Quijote», și înțeleptul din Ierusalim, în «Baldachinul nupțial», sunt edificatoare în acest caz. Desigur, trebuie să luăm, din nou, în considerație marile deosebiri culturale și spațiale. Din nou, cu riscul de a părea superfluu, subliniem că influența cervantescă asupra lui Agnon [...] nu-i diminuează cu nimic originalitatea în adevăratul sens al cuvântului.

Originalitatea și uriașele sale merite literare i-au fost recunoscute pe plan internațional prin decernarea, în 1966, a Premiului Nobel pentru literatură. Acest fapt, chiar dacă valoarea scrierilor lui era la fel de evidentă cu mulți ani în urmă, a generat un interes major față de opera lui Agnon, la cercetarea căreia sperăm a fi adăugat mica noastră contribuție [...]".

CRONICA UNEI

„Rabin a fost ucis de cuvinte, înainte de a fi ucis de o armă..."

Un urlet...

Un urlet de durere şi de revoltă, de oroare şi de neputinţă...

Un urlet scăpat din adâncurile cele mai tăinuite ale fiinţelor noastre mi s-a părut singurul „discurs" posibil din clipa în care am aflat că Yitzhak Rabin a fost asasinat...

Unde ar fi fost astăzi Statul Israel şi care ar fi fost soarta poporului evreu dacă, pe parcursul unei istorii marcate de prigoană şi de suferinţă, de sânge şi de lacrimi, şi-ar fi permis să-şi plângă morţii şi să-şi urle durerea atât cât, peste puteri, i-a fost dat să îndure?...

Yitzhak Rabin nu mai este printre cei vii. Rostesc cuvintele şi realizez instantaneu absurdul lor: un militar, un om care timp de 27 de ani şi-a acoperit numele de glorie în războaiele pe care le-a câştigat pentru ţara lui este asasinat când, supremă victorie, este gata să aducă pacea ţării lui. Istoria modernă, şi nu numai ea, a înregistrat numele multor generali străluciţi, ale căror fapte de arme rămân pilde pentru urmaşi. Nici unuia dintre aceşti „eroi ai războiului" nu i s-a acordat şi titlul de „erou al păcii". Yitzhak Rabin a fost singurul dintre „eroii războiului" căruia contemporanii lui i-au recunoscut - şi posteritatea, cu siguranţă, va valida - şi calitatea de „erou al păcii". Ar fi fost mai mult decât suficient pentru o viaţă de om, ca exemplul lui să rămână fără egal. Lui Yitzhak Rabin nu i s-a părut destul.

Desfăşurarea mitingului din 4 noiembrie 1995, din fosta „Piaţă a Regilor", din Tel Aviv, e cunoscută azi lumii întregi până în cele mai mici detalii: Rabin a refuzat să poarte vesta anti-glonţ, cu toate că a fost avertizat de pericolul unui atentat. Rabin a cântat prima dată în public, Rabin l-a îmbrăţişat prima dată pe Shimon Peres, prietenul redescoperit după 18 ani de aversiune, Rabin i-a mulţumit lui Jean Frydman, organizatorul mitingului, pentru cele mai frumoase două ore din viaţa lui. Dincolo de toate aceste amănunte, cu valoarea lor simbolică, există însă o realitate pe care Françoise Giroud, de la „Le Nouvel Observateur", a sintetizat-o într-o singură frază: „Yitzhak Rabin a fost ucis de cuvinte înainte de a fi ucis de o armă". Un adevăr grav, cu greutatea unui blestem, pe care poporul evreu trebuie azi să şi-l asume. S-au lansat ipoteze, s-au argumentat supoziţii, vinovăţia Serviciilor de Siguranţă, implicate sau nu într-un complot, pare tot mai evidentă. Personal, am ferma convingere că Yitzhak Rabin a fost copleşit când, mult înaintea subtilei analiste, a descoperit singur acest adevăr. Nimic din ceea ce făcuse până atunci pentru Israel părea să nu mai aibă valoare. „Rabin trădătorul", „Rabin vânzătorul de ţară", „Rabin criminalul", „Rabin nazistul", „Rabin, te vom spânzura împreună cu Lea, la fel ca pe Mussolini cu Clara Petacci", „Rabin, o ameninţare pentru unitatea poporului israelian"! Frica ancestrală a războiului fratricid s-a reîntrupat din aburii istoriei şi s-a făcut din nou simţită. Mai apăsătoare, mai pustiitoare ca oricând. Poporul evreu trebuia trezit din ura devoratoare care-l măcina dinăuntrul lui şi obligat să privească în adâncurile prăpastiei pe marginea căreia a ajuns. Poporul evreu trebuia să aducă o nouă jertfă. Şi Yitzhak Rabin a hotărât ca El: „eroul războiului şi eroul păcii" - El: „ultimul mare constructor al Statului Israel" - El trebuie să fie cel sacrificat...

Mărturisesc cu mâna pe inimă că de 30 de zile nu e zi de la Dumnezeu să nu mă gândesc la cel care a fost Yitzhak Rabin. Şi nu pot să fac decât să mă rog (cum ne-a învăţat Noa, nepoata lui) ca îngerii păcii, din cer, să-l ocrotească mereu, să-l păzească bine şi într-un viitor cât mai apropiat să-i ofere bucuria că sacrificiul lui a avut cu adevărat sens... Că Israelul s-a regăsit pe sine... Că pacea a triumfat.

RADU F. ALEXANDRU

Două viziuni israeliene despre supravieţuire şi pace

Din adâncul durerii care ne copleşeşte trebuie să înţelegem că în Israel s-au confruntat şi se confruntă două tabere, două politici, două culturi, două viziuni asupra lumii, două percepţii privind viitorul poporului evreu. Aceste două culturi politice fiind radical opuse una alteia, însuşi antagonismul lor era purtător de moarte.

Marea schismă nu datează de la acordul de la Oslo, nici de la strângerea de mână dintre Rabin şi Arafat. Fără îndoială, ea îşi are o obârşie mult mai îndepărtată, în dezacordul de fond, niciodată elucidat, în privinţa finalităţilor Statului Israel. „Statul evreilor", desigur, dar ce înseamnă aceste cuvinte? Un stat-refugiu pentru evreii persecutaţi? Un stat în care s-ar practica valorile evreieşti? Şi care valori, religioase sau culturale? Un stat aflat pe pământ, se înţelege, dar ce întindere are acest pământ, ce locuri sfinte, ce frontiere? Israelienii au descoperit că nu vorbesc despre acelaşi lucru, că înseşi cuvintele, conceptele: stat, naţiune, teritoriu, cetăţenie, democraţie nu au aceeaşi semnificaţie pentru toată lumea.

Războiul de şase zile a avut un rol revelator. Dintr-o dată Israelul s-a tulburat. Caracterul brusc al conflictului, imensitatea victoriei, Ierusalimul regăsit şi reunificat, Zidul, teritoriile biblice ale Eretz Israelului în mâinile noastre, o frontieră de securitate ce se întindea de la Canalul Suez până la Muntele Hermon, trecând peste Iordan: acest eveniment, care pentru unii nu era decât o frumoasă victorie militară, pentru alţii a dobândit o semnificaţie mesianică.

Pentru marea majoritate a evreilor religioşi, recucerirea Eretz Israelului era un fapt ireversibil. Ziua cuceririi Ierusalimului a fost ridicată la rang de sărbătoare religioasă, cu rugăciuni şi proslăviri. Micul partid sionist, religios până atunci moderat, orientat spre educarea evreiască a tineretului şi aliat credincios al Partidului Muncii, a început să alunece din ce în ce mai mult către poziţii ultranaţionaliste. Vechea gardă a politicienilor religioşi, prieteni ai lui Ben Gurion, a fost înlocuită treptat de un grup de tineri extremişti, seduşi de ideea ireversibilităţii cuceririlor.

Aceşti lideri noi, ostili oricărei idei de compromis, s-au întors cu hotărâre spre dreapta, către Menahem Begin, declarându-se adversari ai partenerului laburist de până atunci. În curând, aceşti tineri religioşi fanatizaţi de unii rabini au trecut la a transpune cuvântul în fapte, instalându-se în teritorii, unde au mărit numărul implantărilor evreieşti. Şi dacă guvernele israeliene nu erau dispuse să autorizeze implantările legale, ele aveau să se organizeze cu de la sine putere.

În anii '70 nici laburiştii, nici Yitzhak Rabin nu au putut sau nu au avut curajul să pună frână entuziasmului acestor coloni. Begin, veşnicul **outsider** liderul dreptei naţionaliste, era încântat de a fi găsit în aceşti tineri religioşi aliaţi politici: în 1977, în urma greşelii enorme a războiului de Iom Kipur, laburiştii au fost înlăturaţi, puterea fiind preluată de o coaliţie a dreptei laice - a colonilor, a ultrareligioşilor fundamentalişti şi a extremei drepte militante. Între 1977 şi 1992, grupurile extremiste au avut câmp liber.

Pe de o parte, Israelul, definindu-se drept democratic, accepta principiul alternanţei la putere. Dar, pe de altă parte, în sânul dreptei religioase, care crede în intervenţia divină în istoria Israelului, ideea ireversibilităţii cuceririlor din 1967 a devenit o chestiune de credinţă. Victoria stângii, în 1992, a scos în evidenţă şocul absolut, total, între principiul democratic bazat pe alegeri libere şi decizia majorităţii, pe de o parte, şi perspectiva ireversibilităţii mesianice, pe de alta.

Dreapta laică, Likudul şi sateliţii săi mărunţi au încălecat bucuroşi valul extremismului religios. Gata să revină la putere, au permis aliaţilor religioşi extremişti să zică şi să facă orice. Netaniahu, Sharon şi partenerii lor laici nu puteau să nu-i vadă pe acei manifestanţi cu pancartele lor mesianice şi apocaliptice. În loc să invite la o discutare sinceră şi gândită a orientărilor politice ale guvernului laburist, Likudul a preferat să tolereze excesele grupurilor extremiste. Aceşti membri ai partidelor în afara legii, ai grupurilor desfiinţate, ai sectelor supravegheate de poliţie continuau să fie prezenţi, animând manifestaţiile dreptei şi fiind gata de orice exces. Autonomia acordată palestinienilor, posibil preludiu al unui eventual stat palestinian, era literalmente insuportabilă pentru dreapta înlocuită de extrema dreaptă, zis „respectabilă". Din acel moment, totul era spus, chiar cuvintele care au pus arma în mâna asasinului: guvern de trădători, duşmani ai israelului, ucigaşi, criminali, antievrei etc. Erau arse păpuşi cu efigia lui Rabin, erau văzute pancarte pe care şeful guvernului era reprezentat în uniformă SS. Era vorba într-adevăr de un apel la crimă în toată regula.

Puterea incredibilă a doliului care a cuprins întreaga populaţie din Israel a reunificat, în mod provizoriu, o naţiune ruptă în două, sfâşiată. Dar această reunire n-o fi, oare, doar provizorie?

Este timpul ca grupurile extremiste să fie dizolvate, ca membrii lor să fie imediat arestaţi, celulele lor teroriste nimicite fără ezitare şi fără milă.

ILAN GREILSAMMER,
profesor de ştiinţe politice
la Universitatea Bar-Ilan, Israel
(*Articol apărut în* ***LE MONDE***, *8 noiembrie 1995*)
Traducere de **EVA SZMUK**

■ O strângere de mână istorică: Rabin - Arafat

■ DE LA STÂNGA LA DREAPTA: Doamnele păcii - Regina Noor a Iordaniei, Hillary Clinton, Souha Arafat, Suzanne Moubarak şi Leah Rabin

MORȚI ANUNȚATE

Asasinarea lui Rabin continuă să se afle, de aproape două luni, în centrul unor tensionate dezbateri. Reputați politologi au denunțat explicit, în tot acest răstimp, fără menajamente și iluzionări, confruntările politice (și ideologice) grave dintre stânga și dreapta israeliană, care au condus la actualul climat de ostilitate reciprocă, de periculoasă intoleranță. Partidul Muncii și actualul premier Shimon Peres se declară absolut hotărâți să continue politica de pace, inițiată de regretatul Yitzhak Rabin. Likud-ul, ca și până acum, pare decis să se împotrivească retrocedării oricăror noi teritorii. Uitând, însă, faptul absolut esențial, relevat cu pregnanță de recenta dezbatere - ***Yitzhak Rabin. Cronica unei morți anunțate*** (manifestare organizată de F.C.E.R. și C.E.B., cu concursul unor istorici, politologi, scriitori și ziariști: Cristian Popișteanu, Magdalena Boiangiu, Andrei Cornea și Radu F. Alexandru), se uită faptul că **„majoritatea tăcută a populației israeliene, neluată în calcul de «regizorii» marșurilor, demonstrațiilor și campaniilor de presă anti-Rabin, care au precedat asasinatul, a fost și se declară în continuare a fi de partea păcii, cu toate concesiile pe care le implică**". Va fi, însă, Israelul în stare să dea viață testamentului politic al fostului premier? Dialogul și înțelepciunea se vor dovedi mai puternice decât adversitățile care divizează în prezent Israelul?

De aici, rațiunea acestui grupaj de atitudini și comentarii menit să ofere cititorului o imagine, pe cât posibil exactă, asupra Israelului, azi, hotărât să rămână o țară a păcii, profund ancorată în democrație, în nobila sa spiritualitate iudaică.

■ „CÂNTECUL PĂCII" pătat de sânge

„VINA MORALĂ [...] ESTE MULT MAI GRAVĂ DECÂT ÎNSĂȘI CRIMA"

Scrisoare din Lausanne - Elveția

Prin bunăvoința prietenului și confratelui nostru, publicistul Manase RADNEV, ne-a parvenit la redacție scrisoarea unei distinse personalități a culturii europene, domnul Giovanni MASTROPAOLO, din Lausanne - Elveția. Scrisoarea - la rugămintea noastră - este precedată de o scurtă prezentare a autorului ei.

Fondator și director onorific al Institutului de Maieutică, ce-i poartă numele, din orașul Lausanne, domnul Giovanni Mastropaolo, italian de origine, se bucură de o notorietate internațională în domeniul psihiatriei și al pedagogiei. Celebrități din întreaga lume au trecut pragul Institutului, unde se află și locuința sa, ca prieteni sau pacienți. Are numeroși amici de origine română, specialiști din țara noastră și-au desăvârșit studiile în Institut, iar echipe de folclor au dat spectacole la Lausanne cu ajutorul său. L-am cunoscut anul trecut pe acest fermecător tânăr octogenar și, ca urmare a prieteniei noastre, care mă onorează, mi-a transmis opinia sa cu privire la tragicul eveniment din Israel.

Manase Radnev

Autorul scrisorii, pe care regretăm că n-o putem publica integral, se declară în total dezacord cu aserțiunile lui André GLUCKSMANN (dintr-un recent articol publicat în „Corriere della Sera", după asasinarea lui Yitzhak Rabin), scrisoarea respingând ferm, și elevat filozofic, interpretarea cursului politic fanatic care a dus la uciderea lui Rabin, ca fiind o expresie a unui periculos „fascism evreiesc".

„[...] Acest «nou filosof» [domnul André Glucksmann - n.r.] mi se pare puțin prea nou - se spune în scrisoare - pentru că, examinând din punct de vedere sociologic **faptele** dramatice ale actualității, el riscă să banalizeze **actele**, care aparțin spiritului, adevăratul obiect al filosofiei". Și, revenind la crimă: **„Reflecția filosofică ne demonstrează că vina morală a asasinului este mult mai gravă decât însăși crima**".

„[...] Fără etică și estetică, logica și economia [fundamente ale existenței sociale - n.r.] sunt de neconceput. Elie Wiesel, care a transfigurat deznădejdea, a căutat și a găsit frumosul pentru a lumina adevărul. La fel ca Socrate, Maimonide sau Spinoza [...]. Gândul viguros al acestor bărbați, poezia limbajului lor mă determină să strig: Nu, domnule Glucksmann, Israelul nu poate să devină și n-a devenit, după acest asasinat, o țară ca atâtea altele, în care asasinatul a intrat în «normalitate»".

„[...] Israelul este poporul a cărui adevărată patrie o reprezintă **Cartea**, cu comentariile ei fără de sfârșit. Lumea modernă s-a născut din această tradiție, cu Dumnezeu, contra lui Dumnezeu sau fără Dumnezeu... Izvoarele ei de inspirație sunt Marx, Einstein, Freud, Korczak".

„[...] Eminentul estetician Georges Steiner scria că planeta noastră va dispărea dacă nu vom învăța, fiecare, să fim oaspetele celuilalt. Omul trebuie să învețe a fi un invitat al vieții. Iată marea lecție pe care ne-o oferă filozofi și artiști ai spiritului ca Levinas, Buber, Rosenzweig, Chouraqui, Halpérin, Bonaventura, Zevi, Amadeo Lévy Valensi, Catarivas, Steiner, fără a-i uita pe Pohoryles și Schwarz-Bart".

„[...] Același Georges Steiner afirmă, glumind, că cea mai potrivită imagine a Evreului este aceea a unui bărbat sau a unei femei citind o carte, cu creionul în mână, gândindu-se că ar putea scrie una mai bună!".

„[...] Mă preocupă foarte mult - și vă rog să fiți alături de mine - faptul că noile mijloace de comunicare, rupte de cultura tradițională, pun în minoritate cartea, ca la începutul evului mediu, când doar un număr mic de călugări se ocupau de ea. Puterea tradiției evreiești, cât și salvarea însăși a omenirii depind de Cuvânt. Transmiterea «logosului» este esențială pentru cultură, care, în absența lecturii, a dialecticii paginii scrise, riscă să se izoleze într-un turn de fildeș, pierzând forța ei vitală pe care trebuie să ne bazăm pentru a evita tribalismul și purificarea etnică ce conduc direct la masacre și la distrugerea totală".

„[...] Luând în considerare numărul mare de țări de unde provin cetățenii micului Stat Israel, descoperim dimensiunea unei opere uimitoare de unificare, laborator experimental exemplar, indicând lumii viitorul ei. Aceasta ne face să înțelegem - fără a justifica totul - excesele bune și rele ale unei experiențe fără precedent, care nu a renunțat la nici un principiu democratic".

„[...] Rabinul Sobel din São Paolo (Brazilia) ne sfătuiește că cel mai bun mijloc pentru a lupta împotriva fascismului, a rasismului și antisemitismului este de a studia semitismul. Dumnezeu, se spune, a creat lumea. Religiile, în schimb, au fost inventate de oameni. Ei au responsabilitatea înlăturării fideismului orb - izvor al războaielor și al intoleranței - și a studierii religiilor ca civilizații spirituale, acceptate în unicitatea și deosebirile lor. În acest scop, prietenul meu Elie Wiesel, împreună cu 60 de reputați savanți, a creat Academia Culturilor, care va publica în curând o carte asupra drepturilor omului și asupra toleranței, lucrare care va fi distribuită gratuit în toată lumea".

GIOVANNI MASTROPAOLO

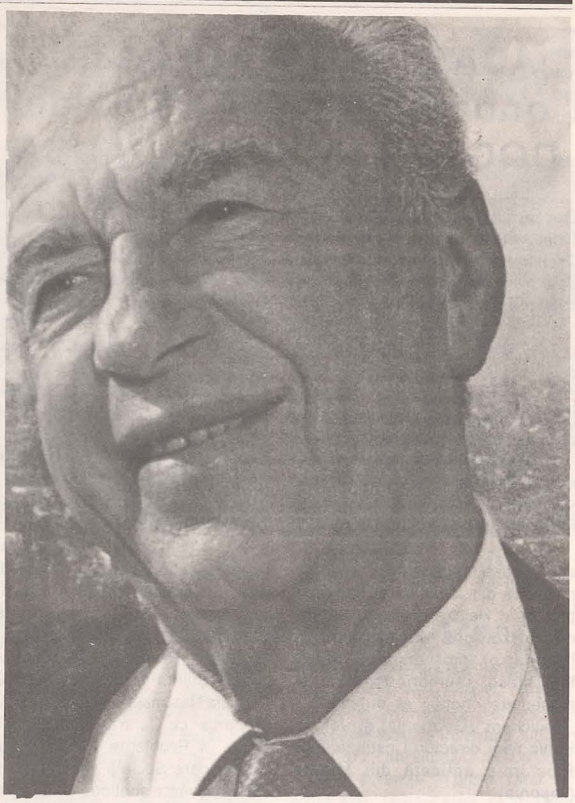

■ OMUL UNEI SINGURE IUBIRI
SUS: Leah și Yitzhak în tinerețe;
JOS: Micul dejun, acasă, la Ramath-Aviv

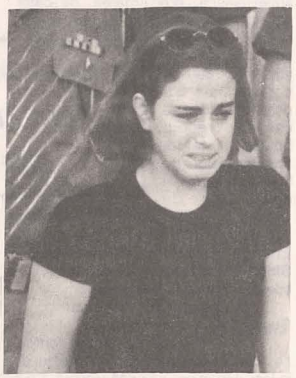

■ Durerea nu ne încăpu...

[...] Evreii din Israel s-au considerat ca o familie - aspră și nesupusă, uneori mânioasă, dar definitiv unită. Și, ca în orice familie numeroasă, retorica a fost întotdeauna aprinsă și câteodată violentă. Dar a fost întotdeauna vorba de cuvinte. Fratricidul reprezenta ultimul tabu.

Asasinarea primului ministru Yitzhak Rabin de către un terorist evreu de extremă dreaptă a distrus acel tabu.

[...] Studentul în drept care a recunoscut că l-a ucis pe Rabin nu este un rătăcit singuratic, în tradiția unui Lee Harvey Oswald sau un John Hinckley, ci un om care a țâșnit direct dintr-o mișcare cu rădăcini adânci în trecutul tulbure al Israelului.

„Băiatul ăsta este la fel de obișnuit în Israel ca o coțofană de pământ", spune scriitorul israelian Zeev Chafets. **„El nu este o excepție, este chiar produsul culturii ortodox-naționalist extremiste. El a fost pregătit de rabinii săi și, după câte îmi dau seama, el nu a făcut decât să apese pe trăgaci în locul lor. Sigur că e nebun, dar și ei sunt nebuni. Acesta nu este un Lee Harvey Oswald. El nu a apărut din senin. Este chiar băiatul care locuiește alături".**

GLENN FRANKEL
(„The Washington Post")

ACAD. NICOLAE CAJAL onorat din nou cu titlul de DOCTOR HONORIS CAUSA

Onorat, succesiv, cu titlurile de Doctor Honoris Causa ale Universităţilor din Oradea şi Timişoara, noul titlu, acordat, de data aceasta, de Universitatea din Cluj-Napoca, domnului acad. Nicolae Cajal, în cadrul „Zilelor U.M.F. Iuliu Haţieganu" - cu prilejul celei de-a XXXI-a sesiuni ştiinţifice, având ca temă „Impactul tehnologiilor moderne asupra asistenţei medicale şi de farmacie" - vine să întregească larga apreciere de care se bucură prestigiosul nostru virusolog în lumea ştiinţifică românească şi internaţională.

Acelaşi titlu a fost acordat şi altor distinse personalităţi ale lumii medicale din străinătate: domnilor prof. dr. V. Heinze, directorul Clinicii de nefrologie din Offenburg (Germania), prof. dr. med. Alfred M. Thiess, membru fondator şi preşedinte onorific al organizaţiei „Medichem" (Germania), şi prof. dr. Kunio Yagi, directorul Institutului de Biochimie aplicată din Mitake (Japonia).

După un **laudatio** prezentat de domnul prof. univ. dr. Nicolae Miu, prorector al Universităţii clujene, în care Domnia Sa a făcut o succintă trecere în revistă bio-bibliografică a proaspătului laureat, domnul acad. Nicolae Cajal a rostit un cuvânt de mulţumire, cerând să-i fie îngăduit să vorbească nu atât despre viruşi sau virusologie, cât despre un celebru precursor, tot evreu, filozoful şi medicul Moşe ben Maimon, cunoscut lumii întregi sub numele de Maimonide, cu a cărui profesiune de credinţă, elaborată în 1160, înlocuind în unele universităţi „Jurământul lui Hipocrat", se identifică.

Ceea ce reprezintă o trăsătură distinctivă pentru domnul acad. Nicolae Cajal, mai mult decât numeroasele înalte confirmări ale meritelor ştiinţifice ale Domniei Sale, este structura de om activ, neobosit, în pofida multiplelor îndatoriri ce le incumbă funcţia de preşedinte al Federaţiei,cât şi profesionalismul care-l determină să ţină un permanent contact şi o bună colaborare cu Institutul de Virusologie, cu Academia Română, cu Consiliul pentru Ştiinţă şi Tehnologie, cu Comisia Naţională UNESCO pentru România, cu Centrul European de Studii în Probleme Etnice şi de Comunicare Socială, instituţii în a căror activitate continuă să fie şi să se simtă implicat.

Această trăire intensă a vieţii comunitare, ca şi a vieţii sociale şi cultural-ştiinţifice a ţării, vine să sporească exponenţial semnificaţia recentului **laudatio**, rostit în aula universitară clujeană, de prestigiosul său confrate întru ştiinţă şi medicină, prof. dr. Nicolae Miu.

Remember

BARAŞEUM

Prin bunele sentimente ale domnului Saul Mendel (Bacău), am în faţa ochilor o fotografie care mă emoţionează... Chipul celui care a fost, în anii de neuitat ai Baraşeum-ului, talentatul Al. Ronny... (Va putea fi, oare, reprodusă această fotografie, atât de marcată de timp?). Oricum, dintre acei dăruiţi ai scenei acelor ani, care cântau, dansau, spuneau glume, îl voi readuce la „rampa" memoriei pe Al. Ronny, blândul Ronny, cel care-şi creiona cu nesfârşită delicateţe apariţiile sub reflectoare. Oare nu el a fost „mesagerul" unui tango ce s-a lipit de sufletul spectatorului? Nu el şi-a pus „of"-ul inimii lui, scriind muzica şi versurile: „Inimă, inimă... / de ce mă chinuieşti? Inimă, inimă..." Versuri care purtau amprenta naivităţii, desigur, dar şi puritatea sentimentelor sale... Actor-bijutier, îşi finisa apariţiile, replicile, tot ce încredinţa scenei, cu un har înnăscut. Cât timp a purtat pelerina Baraşeum-ului, a jucat cu aceeaşi dăruire. Îl recunoşteai dintr-o mie. Sensibilitatea lui era dublată de o desăvârşită noblete. Îşi cânta romanţele cu aceeaşi interiorizare cu care a jucat în „Cafeneaua cea mică", alături de N. Stroe.

Misiunea lui Ronny nu era deloc uşoară, căci Stroe era un actor debordant, acaparator, în timp ce Ronny era timidul care se păstra în penumbra scenei... fiind totuşi în prim plan, căci talentul o lua înaintea modestiei, iar sinceritatea trăirilor trecea dincolo de rampă.

Toţi colegii îl preţuiau, îl iubeau şi chiar acel apelativ, „papa Ronny", izvora din respectul ce-l impuneau bonomia lui şi zâmbetul care-i stătea pe buze, ca un bob de cireaşă. Învăţase şi-şi rodase meseria, de la începuturi, din anul 1914, când juca pe scenele cinematografelor bucureştene. Acolo unde se juca mult, de două ori pe zi, în pauzele dintre filme, acolo unde se schimba

■ AL. RONNY

„revista" în fiecare săptămână, deci patru premiere pe lună, actorul Al. Ronny a înţeles bine ce bogăţie omenească ducea în sufletul lui. „Nu e de glumă!", spunea, împovărat de o responsabilitate pe care o onora asemenea unui mare artist. Şi tot el, ori de câte ori avea ocazia: „Scena, această groapă întunecată, e plină de suflete. Dă-le muzica de care au nevoie!"... Şi seara, la spectacol îngâna „...Inimă, lasă-mă, nu-mi aminti de viaţa-mi zbuciumată...".

După anii înveşmântaţi în spaime ai Baraşeum-ului, Al. Ronny

„Iubito, de departe-ţi scriu..."

s-a retras la Bacău. Talentul şi paşii l-au dus la teatrul băcăuan, unde, odată cu finalul stagiunii 1956-1957, s-a retras din viaţa teatrală, cu amintirile şi cu ceea ce realizase în teatrul de revistă, alături de alte nume sonore ale timpului. În anii aceia mi-a vorbit despre Ronny un alt actor evreu, D'Ayol - Cassvan, un „maestru" venit din şcoala franceză, unde varietăţile aveau reprezentanţi de seamă, ca Maurice Chevalier, Mistinguett etc. etc. Într-o seară, papa D'Ayol m-a rugat să ascult o romanţă scrisă de fratele lui, tot actor, pe nume T'Ayol. Am ascultat-o şi, după aceea, romanţa a ajuns la Ronny. Era scrisă pe sentimentul şi firea lui. Romanţa, „Iubito, de departe-ţi scriu şi-ţi cer iertare c-am plecat...", a devenit o compoziţie de mare circulaţie până-n zilele noastre. Frumuseţea cântecului a fost adusă în sufletele oamenilor, de el, de Ronny, povestitorul melopeic. A reuşit, aşa cum a vrut şi a dorit. A fost un interpret prea timid ca s-o ia înaintea altora. Dar, la Bacău, pe scena acestui teatru, el şi-a impus sfătoşenia. Acolo, la Bacău, pe lângă apariţiile revuistice, neastâmpărul i-a dat un rol în „Casa pisicii", unde pluritalentul ni l-a arătat ca muzician-compozitor. În orice apariţie „îşi dăruia sufletul". A jucat cu succes „Maşenka" şi spune despre el Carol Isac, secretarul literar al teatrului, „...fluidul lui magnetic capta atenţia generaţiei de tineri spectatori. Mulţi n-au uitat chipul încadrat de plete albe, sclipind sub focul reflectoarelor, că Al. Ronny a fost printre primii care, cu pasiune şi credinţă, au pus temeliile Teatrului din Bacău". Aşa a fost şi la Baraşeum...

HARRY NEGRIN

Urmare din pag. 1

Aţi abordat-o profesional...

- Desigur, n-am pretenţia, însă, că aş putea figura într-o listă atât de ilustră, dar pasiunea cercetării filologice m-a marcat din liceu. În acest sens, aş putea vorbi de o filiaţie de familie: un văr primar al mamei, Jean Juster, căzut pe frontul francez în primul război mondial, a scris o carte, şi astăzi utilă, despre statutul juridic al evreilor în Imperiul Roman; un frate al mamei şi-a luat doctoratul în drept la Paris cu o foarte laborioasă teză de drept civil...

- În ce măsură mediul familial şi social al anilor dvs. de formaţie universitară şi-a pus amprenta asupra concepţiei dvs. de viaţă? Care dintre acele momente v-au marcat mai puternic? Aţi putea povesti o întâmplare care să dea o dimensiune acestor „voci subterane"?

- În ce mă priveşte, sunt un raţionalist care nu prea accede la ideea „vocilor subterane". Sigur că mediul familial şi social m-a marcat profund. Trebuie să ştiţi că a fi evreu la Iaşi, într-un oraş de provincie, era cu totul altceva decât a fi evreu în Capitală. Acolo, rezistenţa la penetrarea unui „alogen" în anumite medii sociale româneşti era mult mai mare. Conştiinţa mea politică s-a conturat în 1936, moment în care Léon Blum a fost ales prim-ministru al Franţei. Nu vă puteţi imagina ce a însemnat pentru un evreu din Iaşi faptul că, într-o ţară străină, un evreu putea ajunge prim-ministru. În felul acesta, democraţia franceză a devenit un model pentru mine şi concepţia democratică despre lume a primit atunci un prim impuls, care nu s-a dezminţit niciodată. Cu atât mai mult, am fost zguduit de ceea ce se întâmpla în România: instaurarea ultimei faze a dictaturii regelui Carol al II-lea, apoi a guvernului Goga-Cuza, cu legislaţia sa antievreiască, proclamarea, de către guvernul Ion Gigurtu, a statului totalitar român... Ceea ce mi-a determinat o atitudine pe care aş caracteriza-o azi uşor naivă, dar pe care n-o reneg: boicotul total al spectacolelor de teatru, cinema, al concertelor, de unde statul totalitar putea extrage venituri. Aşa am pierdut marile concerte date de Enescu, Gieseking, Furtwaengler... Singurele excepţii le-au constituit spectacolele de la Baraşeum...

- V-aţi mutat, între timp, la Bucureşti?

- Da. Împreună cu întreaga familie. La câteva săptămâni după pogromul de la Iaşi, căruia era să-i cad victimă. Cu o jumătate de oră înainte de a fi împuşcaţi evreii din curtea Chesturii, am fost „liberat", fiind copil. A doua oară am scăpat de la moarte ca prin urechile acului, datorită corectitudinii unui simplu soldat german care, după ce ne-a ridicat din casă şi a percheziţionat-o, a constatat că nu aveam ascunse arme şi că „nu e cazul" să fim arestaţi.

- Aţi încercat, ulterior, să vă declinaţi apartenenţa la lumea afectiv-spirituală iudaică, aţi purtat-o închisă în dvs. înşivă sau v-aţi afirmat-o fără complexe?

- Nu m-am dezis vreodată de originea mea evreiască. Chiar păstrarea numelui o dovedeşte, dar n-am fost şi nu sunt naţionalist. Evreii nu pot pretinde din partea altor popoare să-şi abandoneze concepţiile naţionaliste, dacă ei înşişi nu le condamnă în rândurile lor. În acest sens, mă pot reclama din doi „maeştri": Stefan Zweig („Les pages immortelles de Tolstoï"), unde am citit că **menirea** evreilor este să contribuie la viaţa culturală a popoarelor în mijlocul cărora trăiesc, şi neuitatul meu profesor de filozofie de la Liceul Evreiesc din Iaşi, Siegfried Weinstein. Evident, lungul şir de persecuţii nu mi-a dat forţa de a-mi proclama cu ostentaţie apartenenţa iudaică (am urmat, din 1940, cursurile Liceului Evreiesc, fiindcă noi, evreii, am fost excluşi din şcolile statului), dar sunt sensibil la toate problemele poporului evreu şi privesc cu spirit critic erorile care se fac, uneori, în numele lui.

> *„Nu m-am dezis vreodată de originea mea evreiască [...] sunt sensibil la toate problemele poporului evreu"*

- Cum aţi reuşit să vă depăşiţi perioadele când vedeaţi lumea la negativ?

- Încerc să răspund relativ simplu la întrebarea dvs., care nu e simplă. Sunt un temperament de luptător, nu de resemnat. Un sentiment de solidaritate cu obştea m-a determinat să nu accept să fiu scutit de munca obligatorie în timpul dictaturii antonesciene, deşi aş fi avut posibilitatea să obţin aceasta. Ulterior, între 1952 şi 1959, am fost dat afară din facultate pe motive de „dosar". Nu mi-am părăsit ţara din ataşament pentru locurile unde am văzut lumina zilei, pentru profesiune, din consideraţie faţă de aprecierile pe care le descifram la studenţii şi colegii mei. Şi azi fac tot posibilul să trec cu demnitate peste dificultăţile pe care le întâmpinăm...

- Ce alte pasiuni aveţi în afara profesiunii dvs.?

- Una profund afiliată spiritualităţii iudaice: muzica. E o pasiune dominantă în viaţa mea. E vorba de muzica preclasică, clasică, o parte a celei romantice şi a celei... aproape contemporane.

- Care au fost mentorii dvs. şi cum le-aţi concretiza meritele, în raport cu ceea ce aţi realizat pe plan profesional?

- Pe lângă profesorul Weinstein, trebuie să-i adaug pe profesorul de filozofie de la Liceul Naţional din Iaşi, Valeriu Butureanu, o figură excepţională a învăţământului liceal, şi pe profesorul de latină Virgil Marineanu, fost asistent al lui Vasile Pârvan. La Bucureşti i-am avut ca maeştri pe Alexandru Graur, Dionisie Pippidi, Jack Byck, Aram Frenkian ş.a.

- Ce aveţi de spus despre prietenie?

- Iarăşi o întrebare esenţială şi iarăşi - regretul de a-i da curs în grabă. Adevăratele prietenii, cu dăruire totală, cred că se pot constitui numai în adolescenţă şi în prima tinereţe. Din nefericire, istoria dramatică a ultimelor decenii m-a despărţit de toţi prietenii acelei epoci...

- V-au interesat lecturile legate de iudaism?

- Încă din copilărie. Printre primele cărţi citite s-au numărat câteva istorii ale evreilor, una din ele aparţinând unui avocat ieşean, Jack Pineles, alta - lui Lewis Browne...

- Cum vă raportaţi la obştea căreia îi aparţineţi? Ce punte de comunicare aveţi cu ea?

- Chiar dacă relaţiile mele cu Federaţia nu sunt deosebit de strânse, nutresc cea mai mare simpatie pentru domnul profesor Cajal şi particip, ori de câte ori sunt chemat, la diferite manifestări culturale ale comunităţii bucureştene. Cred că punctele mele de comunicare cu obştea pot fi lărgite şi aprofundate, fiindcă ele sunt preponderent culturale şi consonante cu propriile mele preocupări.

A trecut un an - ca o lungă şi dureroasă clipă, în tumultul existenţei noastre de zi cu zi - de la săvârşirea din viaţă a celei ce a fost AMALIA dr. ROSEN z.l., un an de la intrarea acestei remarcabile personalităţi a comunităţii noastre evreieşti în acel spaţiu sufletesc numit amintire, sau rugă, sau îndreptar spiritual, pentru toţi cei care au cunoscut-o şi n-au putut să n-o aprecieze, să n-o admire, să n-o iubească, pentru devotamentul său fără de margini faţă de toţi cei aflaţi în suferinţă. O mare doamnă a inimilor noastre şi un mod exemplar de trăire a vieţii, în cea mai deplină consonanţă spirituală cu distinsul ei soţ, cel ce a fost Şef Rabinul dr. Moses Rosen z.l.

DECESE

În cimitirele Comunităţii Evreilor din Bucureşti au fost înhumaţi, în luna noiembrie 1995, următorii:

Russu Suzana (74 de ani), Aleea Lunguleţu nr. 6; Segal Haim (83), str. Litovoi Voievod; Victor Schifra (70), Bdul Camil Ressu nr. 35; Rivin Gusta (84), Şos. Pantelimon nr. 258; Peretz Ghizela (86), Calea Rahovei nr. 50; Szmuck Alexandru (77), str. Av. Protopopescu nr. 1; Broder Izi (84), str. Lirei nr. 2; Mărculescu Iosif (88), Cohnu Tanţa (87), Stangher Carolina (81), Ghingold Riga (79), Belkin Regina (93), Petrini Natalia (79), Matias Cornelia (98), Klein Gisela (85), Cămin „Amalia şi Şef Rabin dr. Moses Rosen"; Rosenzweig Leia (69), Aleea Parva; Aftalion Henriette (83), str. Irimicuzut nr. 3; Weingart Solomon (64), str. Gh. Şincai nr. 12; Naiman Rozalia (84), str. Zlatna nr. 15; Dudău Manea (86), Şos. Tituiescu nr. 81-87; Gabay Maria (64), Cămin „Martin Băluş"; Rojan Betty (83), str. Prevederii nr. 15; Fihman Rubin (63), str. Sibiului nr. 10; Blumenfeld Ernestina (79), Bdul Camil Ressu nr. 33; Reinstein Tiyia (69), str. Păşunilor nr. 30; Moldoveanu Michel (88), str. Zemeş nr. 4; Gatlan Ioseph (64), str. Covasna nr. 5; Solcher Beatrice (81), str. Ghirlandei nr. 9; Fridman Rozica (80), Piaţa Kogălniceanu nr. 8.

Se împlinesc 14 ani de când iubitul nostru tată, socru şi bunic GUTTMAN IANCU, fost preşedinte al Comunităţii Evreilor din Bacău, ne-a părăsit fulgerător. El va rămâne veşnic în inimile noastre. Fie-i amintirea binecuvântată!

S-a împlinit o lună de când s-a stins din viaţă arhitectul IZI BRODER. A făcut parte din formaţiile de muzică clasică ale Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România şi a fost printre iniţiatorii formaţiei Hazamir. Om de o probitate deosebită, trezeşte, prin dispariţie, sentimente de adânc regret în rândul celor care l-au cunoscut şi apreciat. Îi vom păstra o neştearsă amintire. Soţia şi întreaga familie.

A trecut un an de la dureroasa despărţire de iubita noastră mamă, soacră şi bunică, GUTTMAN EDIT-CLARA (DUŢI), din Bacău. Ea va rămâne veşnic în inimile noastre. Fie-i amintirea binecuvântată!

Amintim că se împlinesc patru ani de la dureroasa dispariţie a mamei noastre, BERGER REGINA. Nu vom uita niciodată bunătatea şi generozitatea unui suflet ales. Aurora şi nepotul, Dany.

Cu aceeaşi durere în suflete, amintim celor ce i-au cunoscut şi stimat că, la 1 decembrie 1995, s-au împlinit 8 şi, respectiv, 7 ani de la decesul scumpilor noştri părinţi, bunici şi străbunici ISAC şi SIMELIA KENDLER, din Bacău. Familiile Aberman-Kendler şi Cojocaru.

A trecut un an de când scumpa noastră soră, mamă şi bunică, CUŢA GOLDSTEIN, din Tg.-Neamţ, ne-a părăsit. Flori şi lacrimi pe tristul mormânt.

Cu nestinsă durere, copiii şi nepoţii amintesc împlinirea, la 12 Heşvan, a unui an de la stingerea din viaţă a neuitatei lor mame şi bunici HIRSCH JENNY - Botoşani. Fie-i amintirea binecuvântată!

S-a stins din viaţă, fulgerător, iubitul nostru profesor dr. ing. MIHAIL ADRIAN (PICIU). Îl plâng îndureraţi soţia, fiul, nora şi nepoţii, verii, colegi şi prieteni.

Comemorăm 8 ani de la pierderea dr. OTILIA MITROIU, neuitată mamă şi soţie. Danca şi Sandi.

MERIDIANE ● העולם ומלואו ● MERIDIANE

Un evreu, ministru într-o țară arabă

●MAROCUL - AMIC AL ISRAELULUI
●TURISM ŞI ISTORIOGRAFIE

Marocul a devenit în ultimul timp un obiectiv căutat de turiştii evrei din lumea întreagă care, pe lângă obişnuitele delectări inerente unei populare ţări turistice - soare, mare, munţi, hoteluri de lux şi o bucătărie remarcabilă -, doresc să arunce o privire în istoria milenară a evreilor şi în actualitatea existenţei lor.

Potrivit unor istorici, primii evrei au venit în Maroc pentru a cumpăra aur, încă de pe vremea regelui Solomon, iar în munţii Atlas au existat aşezări evreieşti încă dinaintea dărâmării Templului lui Solomon. Pe pietrele tombale, datând din secolul al II-lea, găsite pe ruinele oraşului roman Volubilis, situat între Fez şi Meknes, s-au păstrat până în zilele noastre inscripţii ebraice.

Şi deşi nomazii evrei au părăsit de mult pustiurile şi regiunile muntoase din sudul Marocului, reîntorcându-se în Israel, urmele prezenţei lor pe aceste meleaguri s-au păstrat sub forma unor mici sinagogi şi a unor lucrări de artă. Diferiţi negustori şi meseriaşi evrei trăiesc şi astăzi - ca şi înainte - în mellah-urile (cartiere evreieşti) din oraşele Fez (unde se poate vizita locuinţa în care Maimonide a trăit timp de cinci ani), Marrakesch, Rabat şi Casablanca.

Marocul regelui Hassan al II-lea este nu numai una din puţinele ţări arabe care întreţin relaţii amicale cu Israelul, ci şi ţara în care un cotidian de frunte îşi tipăreşte data conform calendarelor gregorian, islamic şi evreiesc: bunăoară, 21 iunie 1995, 11 Moharam 1416 şi 23 Sivan 5755. În sfârşit, Marocul este şi unica ţară arabă unde un ministru (cel al turismului) este evreu: Serge Berdugo provine dintr-o respectată familie de rabini, care în 1490 a imigrat în Maroc, venind din Spania. Pe lângă funcţia guvernamentală, mai ocupă şi postul de preşedinte al comunităţii evreieşti din Maroc.

În 1967, ca membru al Ligii Ţărilor Arabe - Marocul s-a aflat, în mod oficial, în război cu Israelul, dar nici un soldat marocan nu a fost trimis cândva la est de graniţele propriei ţări, iar în răstimpul celor aproape 30 de ani de la Războiul de şase zile, regele Hassan al II-lea a sprijinit - în pofida opoziţiei fundamentaliştilor şi a altor cercuri politice din ţară - ideea unei soluţionări politice a conflictului arabo-israelian.

Dinastia Almoravizilor, care cârmuieşte Marocul din 1666 - conform unor surse marocano-evreieşti -, îşi datorează urcarea pe tron evreilor din Fez, capitala de atunci a ţării. Aceştia l-au ajutat pe Raşid, primul sultan din dinastia Almoravizilor (Hassan al II-lea este al 19-lea din această dinastie), să vină la putere. În pofida unor scurte perioade de intoleranţă, evreii au servit întotdeauna drept consilieri intimi ai regelui şi ca diplomaţi în Europa creştină. Şi după ce Franţa a declarat, în 1912, protectoratul ei asupra Marocului, evreii - în calitate de supuşi ai sultanului Almoravid (a cărui titulatură a fost schimbată abia ulterior în cea de rege) - s-au bucurat de deplină libertate religioasă şi prosperitate economică. Tatăl lui Hassan al II-lea, regele Mahomed al V-lea, i-a ajutat pe evreii din ţara sa să supravieţuiască legilor antievreieşti emise de guvernul de la Vichy. Iar în 1956, când Marocul a dobândit deplina sa independenţă, li s-a acordat evreilor - prima dată după 2 000 de ani de existenţă a lor în Maroc - deplina egalitate în drepturi. Una dintre primele acţiuni ale regelui Hasan al II-lea, care s-a urcat pe tron în 1961, a fost legalizarea plecării evreilor spre Israel.

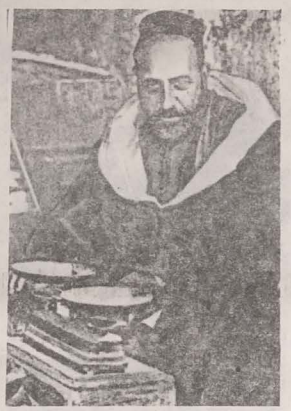

■ Negustor evreu în bazarul din Marrakesch

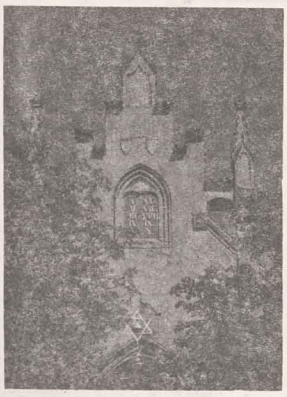

■ Praga - Sinagoga Maisel, care adăposteşte o colecţie de obiecte de cult

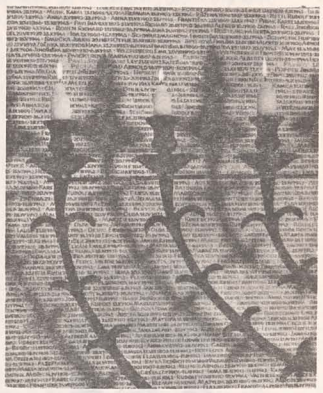

■ Memorialul cu numele celor 77 297 de victime ale nazismului

Muzeul evreiesc din Praga

Podoabă de preţ a metropolei cehe, Muzeul evreiesc din Praga, fondat în 1906 şi care deţine una din cele mai bogate colecţii iudaice din lume, a intrat într-o nouă eră, după ce a trecut din proprietatea statului în proprietatea comunităţii evreieşti. Faimosul cimitir evreiesc vechi - cu cele 12 000 de pietre funerare - şi sinagoga veche de 700 de ani făceau, de asemenea, parte din muzeu.

În octombrie 1994, clădirile muzeului, colecţiile, biblioteca şi vechiul cimitir au fost retrocedate comunităţii evreieşti din Praga.

În prezent, în Praga sunt sute de mii de turişti interesaţi de vizitarea acestor vechi monumente. Muzeul plănuieşte organizarea unei expoziţii temporare despre inspiraţia biblică în artă şi a unei expoziţii de costume şi tradiţii evreieşti. În primul rând, se urmăreşte restaurarea şi modernizarea sinagogilor existente şi apoi construirea unei anexe la muzeu, care va deveni un institut iudaic cu bibliotecă, săli de lectură, o galerie, o cafenea.

Se va înfiinţa un departament special în cadrul muzeului, care va furniza date despre evreii decedaţi în timpul Holocaustului.

„Mein Kampf" şi simbolurile naziste trebuie să rămână interzise

Revista „Focus" (37/1995) din Germania publică luarea de poziţie a ministrului de finanţe bavarez, Georg von Waldenfels, faţă de propunerea, apărută în aceeaşi publicaţie (32/1995), privind editarea cărţii lui Adolf Hitler, „Mein Kampf", interzisă de autorităţile bavareze. Autorul argumentează că este vorba de simbolul ideologiei naziste, cartea de cult a radicalilor de dreapta, icoana în jurul căreia se strâng toţi neonaziştii. Faţă de considerentul că dacă ideile confuze,conţinute în această carte, ar fi însoţite de un comentariu adecvat aceasta ar face posibilă editarea, ministrul bavarez obiectează: În primul rând, cine vrea să citească neapărat cartea, o găseşte la bibliotecă sau la anticariat. Statul bavarez nu a împiedicat referirile sau publicarea unor extrase în scopuri ştiinţifice. În al doilea rând, reclama din vitrine şi mass media ce ar însoţi, din motive comerciale, publicarea cărţii ar reprezenta un pericol. Hitler nu a fost „doar" un simplu autor, „Mein Kampf" nu este „doar" o carte - mai lipsită de valoare decât orice roman de duzină -, ci un simbol al naziştilor, la fel ca şi zvastica, interzisă de asemenea. Statul bavarez nu renunţă la interdicţia respectivă, considerând că multiplele manifestări ale grupărilor de extremă dreapta dovedesc că prejudiciile cauzate de publicarea lucrării în cauză ar fi mai mari decât par. Editarea acesteia de către Universitatea Ebraică din Ierusalim constituie o situaţie specială, pe care autorul o respectă, dar care trebuie să rămână un caz izolat.

Din păcate, nu este... „Mein Kampf" poate fi cumpărată, în traducere, în multe ţări ale lumii, chiar şi în România.

MANUSCRISUL DE LA SARAJEVO

Javier Valenzuela, un distins gazetar spaniol, publică în marele cotidian de la Madrid „El Pais" un interesant articol cu titlul de mai sus. Subiectul fiind, pentru noi, extrem de interesant, încercăm a-l rezuma.

Mai întâi însă, ne permitem a reaminti cititorilor faptul că atât Sarajevo, cât şi Salonic au fost pe vremea Imperiului Otoman - imperiu care i-a primit pe evreii expulzaţi din Spania în 1492 cu braţele deschise - două mari centre sefarde. Ţările din Balcani au constituit pentru sefarzi un teritoriu predilect de refugiu, aici aflându-se, până la cel de-al doilea război mondial, cea mai densă populaţie sefardă din rândurile căreia s-au ivit mari personalităţi religioase, culturale şi financiare. De fapt, populaţia evreiască din Turcia şi din Balcani este constituită aproape în întregime din sefarzi şi a avut raporturi corecte cu toate popoarele acestei peninsule. Că este aşa, a dovedit-o Bulgaria, care, cu toate că era aliată cu Germania hitleristă, a avut faţă de evrei, în timpul războiului, o atitudine demnă de laudă.

Dar să revenim la cele afirmate de Valenzuela.

Este vorba de o Hagada în manuscris, care povesteşte istoria eliberării poporului evreu din sclavia egipteană şi care a devenit un simbol al supravieţuirii faţă de succesivele fanatisme. După ce a scăpat de Inchiziţia spaniolă, de serviciile secrete naziste şi de actualele bombe ale războiului din fosta Iugoslavie, este puţin probabil că va pieri. Evreii sefarzi din Sarajevo vor şti să o păstreze cu multă grijă.

În luna aprilie a acestui an, în „supărarea" lui, Enver Imamovici şi-a prezentat demisia din postul de director al Muzeului din Sarajevo. Drept argument pentru aceasta a fost faptul că guvernul bosniac nu îi ceruse autorizaţia pentru predarea către mica - în prezent - comunitate sefardă, a acestei Hagade în manuscris, principala bijuterie bibliografică a instituţiei pe care o conducea.

Predarea a avut loc în primăvara aceasta, când evreii sărbătoreau eliberarea din sclavie. La actul predării Hagadei către evrei au participat preşedintele bosniac A. Izetbegovici, precum şi conducători religioşi musulmani, ortodocşi şi catolici. A fost, aşa cum spune Roger Cohen, trimisul special al ziarului „New York Times", martor la eveniment, „un moment de reconciliere într-un oraş distrus".

Acest manuscris, preţios ilustrat, a fost realizat în Spania celor trei culturi - catolică, iudaică şi musulmană - în secolul al XIV-lea, şi a fost scos din peninsulă de una din familiile evreieşti expulzate de regii catolici în 1492. După multe peregrinări, manuscrisul a ajuns la Sarajevo.

Aici Hagada a reuşit să scape de ghearele invadatorilor nazişti în cel de-al doilea război mondial, însă este ameninţată mereu de actualul conflict. În ultimii trei ani au circulat zvonuri despre distrugerea acestui document preţios în urma unui bombardament. Din fericire însă, a fost doar un simplu zvon, deoarece Imamovici, directorul Muzeului, ascunsese cu dragoste manuscrisul. De aici, marea lui supărare când guvernul bosniac oferise comunităţii evreieşti cele „şapte chei", cu care Hagada era bine păzită.

Nu există nici cea mai mică îndoială că Imamovici este sincer preocupat de păstrarea bunurilor culturale din Muzeu. La protestul lui de a nu i se fi cerut permisiunea, s-a mai adăugat şi temerea sa ca nu cumva acest preţios manuscris să fie distrus în vreo acţiune de război sau să fie scos din ţară. Sunt temeri îndreptăţite, desigur, însă în circumstanţele din Sarajevo sunt simple temeri. Se pare că aceasta este ceea ce pretinde preşedintele Izetbegovici când s-a adresat evreilor din Sarajevo: „Vă cer să nu plecaţi, să rămâneţi cu noi. Aceasta este ţara voastră. Dorinţa noastră este ca Bosnia să fie o toleranţă comunitate de naţiuni şi religii, aşa cum a fost timp de secole".

EZRA ALHASID

Elita evreiască din metropola filmului îşi redescoperă obârşia

În timp ce americanii au o poziţie tot mai critică la adresa producţiilor hollywoodiene, care abundă în violenţă, în rândurile elitei evreieşti din cetatea filmului are loc un proces de reîntoarcere la credinţa evreiască şi la valorile tradiţionale ale acesteia.

Criticul cinematografic Michael Medved, un evreu evlavios, care în 1992 a înfierat în cartea sa „Hollywood contra America" tendinţa ostilă familiei, manifestată de industria cinematografică, nădăjduieşte într-o revenire radicală din partea cineaştilor evrei la valorile evreieşti. Este vorba de foşti adepţi ai asimilismului (se subliniază în „Illustrierte Neue Welt", oct. 1995). Cel mai proeminent dintre „baalei teşuva" este fără îndoială regizorul-star Steven Spielberg, care îşi declară categoric evreitatea. Într-un interviu acordat Barbarei Walters (şi ea evreică), în cadrul emisiunii „ABC 20/20", Spielberg a relatat despre sentimentele penibile încercate când bunicul său - ortodox - îl striga „Şmuel" în loc de „Steven".

Soţia lui Steven Spielberg, Kate Capschaw, a trecut de curând la iudaism, iar lui Spielberg i-a venit ideea - în timp ce a turnat opera sa celebră „Lista lui Schindler" („cel mai important job pe care l-am avut vreodată") - să creeze o fundaţie care să eternizeze pe bandă magnetică amintirile a circa 50 000 de supravieţuitori ai Holocaustului.

Partenerii lui Spielberg, în noucreatul „Dreamworks" SKJ-Studio - Jeffrey Ketzenberg şi David Geffen - şi-au demonstrat nu de mult ataşamentul faţă de evrei, prin donaţii în scopuri evreieşti şi nu este o întâmplare că primul proiect al acestui trio de vis va fi un film despre viaţa lui Moşe. Vechiul Hollywood - cu asimilaţii săi şefi de studio, producători şi regizori din vremea lui Goldwin şi Mayer, care se străduiau intenţionat să evite teme cu caracter evreiesc - şi-a dat, evident, obştescul sfârşit.

STIRI ידיעות STIRI

■ PARADA IERUSALIMULUI

În cadrul festivităților pentru „Ierusalim 3 000", a avut loc, în prezența multor zeci de mii de spectatori din numeroase țări, „**Parada Ierusalimului**". Carele alegorice ornate ca pentru carnaval au fost aranjate de specialiștii toscani din Viareggio (Italia).

■ PĂSĂRILE ȘI AVIAȚIA

Într-un articol detaliat, „Wall Street Journal" informa că stolurile de păsări amenință avioanele de luptă ale Israelului mai mult decât luptele aeriene. În cei 22 de ani precedenți, s-au produs 1 280, de coliziuni între păsări și avioane de luptă, 696 cu elicoptere și 637 cu avioane de linie sau mici. Anual zboară deasupra țării 500 milioane de păsări călătoare.

■ FESTIVAL AL FORMAȚIUNILOR CORALE

La Budapesta a avut loc un concurs internațional de „artă corală" având ca motto „Muzica este a tuturor"; au luat parte 62 de coruri din 17 țări. Israelul a fost reprezentat la acest festival din capitala Ungariei de formații din diverse orașe israeliene, încântând publicul cu piese din epoca Renașterii și până la cele moderne. Corul din Liron (Herzlia) a câștigat medalia de aur; Bat Kol (Tel-Aviv) medalia de argint.

■ VÂNZAREA CASETELOR VIDEO CU HITLER OPRITĂ

Concernul „Time Warner" din S.U.A. a anunțat, după protestele organizației „Anti-Defamation League of B'nai Brith", că a oprit vânzarea casetelor video cu Hitler.

„Time Warner", care în catalogul său din vară oferise înregistrări ale discursurilor lui Hitler, vrea în viitor să evite „astfel de greșeli", a anunțat la New York organizația pentru drepturile omului „Anti-Defamation League". În aceeași serie cu discursurile lui Hitler, concernul de mass media vindea, printre altele, cuvântări ale lui Martin Luther King, John F. Kennedy și Winston Churchill.

■ CONCURS MUZICAL LEONARD BERNSTEIN

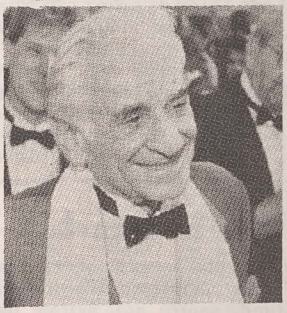

La Ierusalim s-a desfășurat finala primului concurs internațional muzical Leonard Bernstein. În viitor, prestigioasa competiție va cuprinde cicluri de trei ani alternativ pentru dirijori, cântăreți și compozitori și își va propune să ajute tinerii muzicieni profesioniști să ajungă la rampă. Pentru recenta ediție au avut loc preselecții la Ierusalim, Londra, New York, Tokio și Viena, la care au participat 233 de dirijori.

■ CIRCULAȚIE RUTIERĂ

După datele Oficiului Central de Statistică, la sfârșitul lui 1994 circulau pe șoselele Israelului peste 1,5 milioane automobile - cu 9 % mai mult decât în anul precedent -, și anume 1,05 milioane autoturisme, 233 000 autocamioane, 58 000 motociclete, 104 000 autobuze, 87 000 microbuze, 9 700 taxiuri și 5 500 vehicule speciale.

La mărcile de automobile, în frunte se situau „Subaru" și „Mitsubishi".

■ DUBLĂ CETĂȚENIE RUSĂ ȘI ISRAELIANĂ

Un colaborator al președintelui Elțîn a anunțat că evreii, care înainte de emigrarea lor din fosta U.R.S.S au trebuit să renunțe la cetățenie - și faptul este valabil pentru mai mult de 700 000 de evrei originari din CSI domiciliați în Israel - sunt îndreptățiți să pretindă un nou pașaport rusesc. Aceasta este în acord cu Constituția rusă, care admite dubla cetățenie. Evident, Elțîn speră într-o revenire parțială a intelectualilor evrei emigrați și deveniți israeliieni.

■ O CLASĂ DE ȘCOLĂRIȚE

12 fete din Austria superioară au folosit în această vară ocazia de a cunoaște Israelul sub alt aspect. Prin intermediul lui Ehud Levi, de la „Keren Hayessod" din Viena, ele au vizitat tabăra de tineret „Nitzana", din apropierea granației israeliano-egiptene.

Aflată departe de centrele turistice, Nitzana era cu ani înainte un loc puțin cunoscut al Israelului, dar în ultimul timp a atras tot mai mulți tineri din Europa, America și chiar din Australia.

Ei au învățat aici, într-un mod sugestiv, istoria și cultura, flora și fauna pustiului Negev. Tinerele austriece - cu vârsta medie de 16 ani - au călătorit aici atât pe jos, cât și cu bicicleta sau pe măgari. Ele au căutat șantiere de săpături arheologice interesante, au cercetat modul de viață - cu precădere al animalelor din pustiu și au cunoscut cele mai importante reguli de supraviețuire.

Întrucât acest voiaj în Israel a găsit un ecou puternic în sufletul adolescentelor, se plănuiește o altă călătorie aici pentru vara viitoare

■ SPICUIM DIN REVISTA minimum

În 1996, va fi marcat, la Moinești, centenarul nașterii poetului avangardist Tristan Tzara. În vederea acestei omagieri, Societatea Cultural-Literară ce poartă numele moinișteanului universal organizează un *concurs național de poezie*

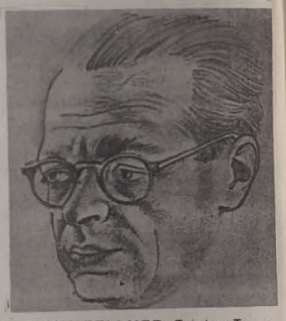

● HANS BELLMER: Tristan Tzara

și eseu consacrat fondatorului mișcării Dada. Cele mai valoroase lucrări vor fi publicate în revista noastră plurilingvă, „Caietele Tristan Tzara".

*

În Israel a apărut culegerea de eseuri a dr.-ului Arminius Cassvan, din New York, *„Idei serioase și mai puțin"*; prilej de reflecție și de surâsuri: fiindcă acest „mai puțin" înseamnă în realitate că autorul nu renunță nici o clipă la umor.

A ieșit apoi de sub tipar o carte în ivrit, intitulată *„Horef iarok" („Iarnă verde")*; e vorba de-o mult așteptată antologie de versuri, scrise de condeiele Alialei și puse acum în ebraică, la îndemâna întregii suflări iubitoare de poezie din Israel.

*

... Să fim oneşti şi să recunoaştem: nu e de ici de colo ca - în Israelul de limbă română, unde apare în fiece lună câte o publicație care dispare după un trimestru - să afli că există o revistă care a ajuns la nr. 1 500!

Ei bine, asta s-a întâmplat mai deunăzi cu săptămânalul „Revista familiei", condus de *M. Aurescu*.

*

„Hitahdut Olei Romania" din Carmiel împlinește 30 de ani de activitate. În cazul de față, cuvântul *activitate* este potrivit. Spre deosebire de alte o mie șapte sute de ligi, asociații, uniuni și filiale horiste, cei din Nord s-au dovedit, mai ales în anii din urmă, a fi cu adevărat activi. Iar cel mai bun exemplu în această privință îl constituie foaia „Informația" (red. șef Leo Schaier), care apare, cu tenacitate și regularitate elvețiană, dând cu tifla, simpatic, tuturor „comitetelor" de tinichea goală.

*

... O seară literară reușită (sau mai bine zis încă o seară literară reușită) a organizat la Ierusalim, în ziua de 27 octombrie a.c., Cercul Cultural din Capitală. Tema a constituit-o prezentarea revistei „Lettre internationale" (editată la București de Fundația Culturală Română). Au vorbit scriitorul *B. Elvin*, redactorul-șef al publicației, aflat în aceste zile în Israel și colaboratorul nostru, criticul *Sergiu Levin*, din Haifa.

„Pentru ca lumina vieții evreiești să strălucească mai departe..."

Urmare din pag. 1

s-o ajut în timpul lui Ceaușescu. Au fost vremuri foarte grele atunci. Cred că acele vizite au fost importante prin faptul că ele au evidențiat sprijinul comunității evreilor americani pentru obștea dvs. și pentru liderul ei de atunci, Șef Rabinul Rosen. Priviți, vă rog, această fotografie!

(Se ridică din fotoliu și mi-o aduce lângă mine. Din rama pozei, protejată de sticlă, Șef Rabinul dr. Moses Rosen și Excelența Sa domnul Alfred Moses continuă să dialogheze zâmbind dincolo de efemerul condiției noastre biologice).

- Am parcurs cu el de două ori comunitățile dvs.: în 1984 și 1985. De altfel, am vizitat comunități evreiești aproape în fiecare an, din 1980 încoace, până am devenit ambasador. Sunt bucuros că am prilejul să mă reîntâlnesc cu obștea dvs., în această nouă calitate, și să o ajut și acum.

- Ce credeți despre situația actuală a evreilor americani, despre lupta internațională împotriva antisemitismului, a terorismului?

- Evreii americani sunt prosperi și fericiți. Obștea noastră numără 5,5 milioane de membri, fiind cea mai mare din lume. Ea se bucură de succese în toate domeniile vieții sociale. Evreii au avut și au contribuții substanțiale în societatea americană: pe plan cultural, științific, economic. În ceea ce privește problema antisemitismului, nu știu dacă poate fi vorba de o campanie. Antisemitismul există în multe părți ale lumii. Cred că este în reflux. În trecut, a fost folosit în scopuri politice, cum s-a întâmplat în Iran și Irak, ca și în fostele țări comuniste. Antisemitismul a fost instrumentat de un stat sau altul ca armă politică, spre a-i reuni pe naționaliști. Și apare încă la purtătorii de cuvânt ai unor grupuri naționaliste marginale. Terorismul este o problemă generală, nu numai pentru evrei. Este generat de cauze politice și pus în practică de fundamentaliștii islamici și de alte grupuri extremiste: tamilii împotriva conducerii din Sri Lanka, kurzii împotriva Turciei, I.R.A. împotriva Angliei, protestanții împotriva catolicilor în Irlanda de Nord, bascii împotriva guvernului Spaniei. Este un fenomen care afectează lumea. Tehnologia avansată și armele din ce în ce mai sofisticate pe care teroriștii le au la dispoziție fac ca primejdia să fie mai puternică.

- Asasinarea fostului premier israelian Yitzhak Rabin z.l. a cutremurat întreaga lume, în general, și lumea evreiască, în special. Cum apreciați la această oră șansele procesului de pace în Orientul Apropiat?

- Procesul de pace va avansa foarte mult, în spiritul lăsat moștenire de fostul prim-ministru al Israelului. Premierul actual, Shimon Peres, a fost, la începutul lunii decembrie, în Statele Unite spre a purta discuții privind încheierea unui acord de pace cu Siria. Sper că, în '96, prin strădaniile reînnoite ale Israelului și Statelor Unite, aceste negocieri vor fi redeschise.

- O pace totală între Israel și vecinii săi arabi ar putea constitui un moment de cotitură în raporturile iudaismului cu lumea contemporană?

- Nu, nu cred. O pace între Israel și vecinii lui arabi va ajuta la stabilirea de relații între Israel și lumea islamică. Nu va afecta restul lumii. Israelul e acceptat ca națiune frățească. La funeraliile fostului prim-ministru Rabin au fost prezente 11 țări musulmane. Față de acum 5 ani, aceasta înseamnă o schimbare de atitudine. Israelul e acceptat de majoritatea statelor lumii, cu excepția Arabiei Saudite, Iranului, Irakului, Libiei, Sudanului, Siriei și Libanului.

- Ce ne puteți spune despre recentele vizite ale președintelui României, domnul Ion Iliescu, în S.U.A.? Care este importanța lor pentru obștea evreiască din țara noastră?

- Președintele Iliescu a fost în Statele Unite la invitația președintelui Clinton. Domnia Sa este binecunoscut în comunitatea evreiască americană și a avut întâlniri cu lideri ai Comitetului Evreiesc American, ai organizației B'nai Brith, ai Muzeului Holocaustului, la Washington și ai lui Anti-Defamation League, la New York. Președintele Iliescu este apropiat de obștea evreilor români. A fost la Templul Coral. Profesorul Cajal a făcut parte din delegația care l-a însoțit în S.U.A. Temele evreiești nu au concentrat atenția discuțiilor, sau nu în principal, dar președintele Iliescu s-a dovedit sensibil la problemele comunității evreiești și a condamnat incidentele antisemite întâmplate. A evocat trecutul tragic al evreilor sub guvernarea legionarilor și sub dictatura lui Antonescu. Au fost discutate problemele restituirii proprietăților evreiești confiscate de regimurile fascist și comunist, a Holocaustului în România și a arhivelor din perioada premergătoare acestuia. Guvernul român colaborează cu Muzeul Holocaustului pentru a pune, spre cercetare, arhivele naționale la dispoziția acestei instituții. Rămân de perfectat modalitățile de materializare.

- Ce părere aveți despre conceptul de realsemitism promovat de domnul acad. Nicolae Cajal, președintele Federației noastre? Cum apreciați viața culturală evreiască din România?

- Sunt prieten cu profesorul Cajal de aproape 20 de ani. Nutresc un înalt respect și admirație pentru calitățile de lider ale Domniei Sale. Tot ceea ce face Domnia Sa spre a menține viața evreiască, cu deosebire, cea culturală, în România este admirabil și se bucură de sprijinul întregii lumi evreiești.

- Ne aflăm în preajma sărbătorii de Hanuca. Sunt sigură că vă amintiți de renumitele Hanukiade din țara noastră inițiate de fostul Șef Rabin dr. Moses Rosen z.l. Suntem mândri să continuăm și azi această tradiție a Hanukiadelor. Credem că, atâta timp cât lumina vieții evreiești din România arde încă, suntem datori să veghem asupra ei. Ce ne puteți spune în legătură cu aceasta?

- E minunat. Aș fi vrut să particip la Hanukiada dvs. și acum, dar, de Hanuca, voi fi în Israel. Pentru ca lumina vieții evreiești din obștea dvs, să strălucească mai departe, sunt gata să vă sprijin oricând și oricât.

JEWISH REALITY

The Romania President's Message

ACAD. PROF. DR. NICOLAE CAJAL
President of the Federation of the Jewish Communities in Romania

Hanukkah feast 5756 is a symbol of the light, of the justice, and of the liberation from oppression in the Jews's conscience of everywhere.

I am taking this opportunity to convey you and the entire Jewish population in Romania my cordial wishes for good health and prosperity.

The contribution of the Jewish Community in our country to the development of the Romanian science, culture, art and economy, with loyalty and attachment for Romania, is wellknown and appreciated.

I entrust to you that the Jewish population in our country will also be assured in the future by the same rights and freedoms that are granted to every other citizen, that Romania is engaged on the way of the state of law's consolidation, fighting against the extremism, the xenophobia and the anti-Semitism.

I wish you A HAPPY HOLIDAY!
ION ILIESCU

HANUKKAH

A Victory of Reason over Instinct

by ACAD. PROF. DR. NICOLAE CAJAL

(...) It is on this particular openness that I intend to focus, and even though I may repeat some ideas that Rabbi Dr. Mark has already mentioned in his beautiful sermon, I will begin by summarizing the major meanings of Hanukkah, which certainly are not unknown to you:

Hanukkah, short for the Hebrew "hanukkat habaith," which means renewal, or rededication, is the symbol of a miracle since a cupful of oil enough to burn for one day lasted and burned uninterruptedly for eight. Though force is not necessarily implied, it is also a military symbol, that of victory by the few over the many and mighty. It is a social symbol, too, because the poor rose up against the rich who had betrayed the nation by colluding with the oppressors of the Jews. It is a national symbol because it crowns the outcome of a struggle to free the occupied homeland. Finally, it is an opportunity for communication and mutual understanding and as such symbolizes the need for a brotherhood of men and nations. (...)

What we have here is a Menorah of seven rather than eight branches, a progression of light--"mehr licht," in Goethe's words, increasingly more light, more and more light. Mankind in progress. Light stands for human knowledge growing from what at first was but a poor flicker in an ocean of darkness, to the bright lights of science, art, philosophy and morals. Not incidentally, this symbol has been cherished by the People of the Book who has been constantly aware that one without a homeland is an "alien", an "intruder", but one without the light of education is an "orphan". Homeland itself will be dependent on the future not so much for the **horizontal** spatial line as for the elevation to the peaks of scientific, technical and humanistic wisdom's **vertical**. That's what the current Israeli premier, Shimon Peres, noted at an earlier Crans-Montana meeting in Bucharest: whereas Israel is limited in territory, it is unlimited in the creative power of the Jews wherever they may live. The same divine will which made a little oil last for eight nights, also made the great candelabrum of Judaism last not for just one night, or two, or eight, but over whole dark ages that our people had to go through, and may have to go through again, including the black night brought upon us by the fratricidal murder of Premier Yitzhak Rabin, the beginning of yet another discord among Joseph's brothers who envied him his higher wisdom and righteousness.

The candelabrum has several branches but one stem, the Jewish people. A Jewish theoretician once said that the social and professional structure of the Jewish Diaspora resembled an upside-down pyramid. Not so now, after the rebirth of the State of Israel. Now, I believe, it rather looks like a Magen David, made up of two interlocked pyramids in a consistent balance with each other, as the oil currently burning brightly in our Jewish Menorah has a double source - one in Israel, and another around the world, in the US, in Western and Eastern Europe, and even here in Romania.

We all too frequently repeat that there are few of us left here - nine thousand, 14 thousand, 17 thousand. That's quite a lot since we are Jews. And not just from the viewpoint of our foes who might like us to disappear entirely. We are, as the Latin phrase goes, "non multa sed multum," not many but much, meaning that we are few but valuable. About a third of us are still "in operation," and of this number more than 70 percent are intellectuals, hence people who are fully able and ready to shed light, who **must** shed light. In order to define our local Judaism, even elderly people should not dim their light but let it shine and bring out every detail of the collective, worthy memory of our Romanian Jewish tribe.

It is not incidentally that we are setting out on this journey precisely on Hanukkah of all days, on this Feast of Lights sparking again from all of the eight branches of the candelabrum. Every one of them can be seen as epitomizing protective faith, heroic fight for independence, priesthood, brave Maccabean spirit, a.s.o. Alternatively, they can be regarded as the ages of Jewish history - the exodus, the desert, Canaan, the building of the nation, the martyrdom, renewal, etc. But then Hanukkah light is not cast merely upon the past but also on the future. Our past has to shine out again in our youths, in younger generations who must be brought up on the nourishment of our old Judaic symbols. Hanukkah lights have to burn just as brightly for everyone though with a different, specific meaning for the ingenuous child, the enthusiastic youngster, the sober middle-aged, the wise old man. Hanukkah lights shine gloriously in every age of common history or individual life. They speak to every soul, embolden it, or comfort it, depending on its own need and greatness. Jewish history has been full of Maccabees - some have exulted in victories, others have mourned over defeats, or just their sense of defeat. Both categories deserve to be celebrated for they are the two faces, the ups and downs, of Israel. The Holocaust attempted to uproot the Maccabean spirit. To no avail because the candelabrum lights could not be put out. From the ashes of Auschwitz, Israel was born again. Likewise, peace in the Middle East must spring up once again from Yitzhak Rabin's sacrifice. (...)

The Struggle against Darkness

by RABBI DR. YEHEZKEL MARK

What is Hanukkah? This is no rhetoric question, but rather one that the Talmud itself asks in its Sabbath Treatise, fol. 21. The answer given by our scholars is also there showing Hanukkah is a festival lasting eight days starting from the 25th of Kislev, that is tonight. The meaning and length of the feast is based on a historical fact. According to the Talmud again, the Greeks under Antiochus, having conquered Jerusalem, broke into the Temple and worshiped their idols using the sacred oil designed for Jewish rituals. When the Maccabees defeated the invaders and chased them from the Holy Land, there was just one cup of oil bearing the great priest's seal left intact in the Temple. This could hardly have lasted longer than one night. But then, the Talmud says, a miracle occurred and the little oil that had been spared from desecration burned for as long as eight days. The next year it was established that these eight days become a feast to celebrate and worship the Lord who had performed the miracle. (...)

Then why are the Hebrew prayers, which were recited here tonight while lighting the Menorah, so keen on mentioning that the idolatrous Greek conquerors sought to constrain our people to give up their faith and their observance of the Lord's commandments? Why is it emphasized that the merciful Lord took pity of the people, stood up for them, and vindicated them by allowing that the mighty conquerors be routed by the weaker, less numerous defenders of the land, the unclean by the clean, the wicked by the righteous, the pagans by the monotheists?

The fact is that Hanukkah, the same as other Jewish feasts, consists of two sides--a spiritual side and a material one. On Passover we remember liberation from Egypt but also the fact that the tenth plague, which struck the firstborn sons of the Egyptian oppressors, did not touch the houses of the Jews. Shavuoth celebrates the giving of the Torah but also the first fruits. This goes for Hanukkah where the material side is victory over foreign invaders, while the miracle of the Menorah burning for eight days is the spiritual side. (...)

Thinking like the Greeks did that one has a right, or even a duty, to press his faith and culture on others, is a sheer folly. No wonder that, while many peoples who attempted to do so perished and sank into oblivion, the Jewish people has survived keeping its faith in God and observing his laws. Hanukkah has been rightly called the Feast of Lights, and not just because candles are being lit during these days, but especially because it reminds the Jewish struggle against the religious and cultural darkness that the conquerors had sought to force upon us. Hanukkah is the Feast of Lights because the enlightened Jewish people overcame darkness not only during ancient times but has done so to this very day. (...) If Hitler posed a physical danger to our existence as a people, assimilation poses a spiritual threat. May the Hanukkah lights open our eyes and wake up our hearts that we may find the way back to our roots and thus earn full redemption.

FEAST OF LIGHTS

The many-sided significations of Hanukkah were described in compelling speeches by His Eminence Rabbi Dr. Yehezkel Mark, Acad. Nicolae Cajal, President of the Romanian Federation of Jewish Communities, and Mr. Michael Schneider, the General Manager and Executive Vicepresident of Joint, as the Bucharest congregation gathered December 17 at the Choral Temple to celebrate the Feast of Lights. The speakers highlighted the right of any human being and community to enjoy the lights of reason, culture, civilization, and peace.

Alongside the leading members of the Bucharest community and F.J.C.R., the event was attended by numerous cultural personalities, members of diplomatic corps, representatives of religious cults, journalists, and public officials, including Messrs. Victor Opaschi, Presidential Counsellor, Ivan Trutzer, Executive Secretary of the Council for National Minorities, and a "Joint" delegation, headed by Mr. Michael Schneider, the General Manager and Executive Vicepresident, composed by Messrs. Gideon Taylor, Jerry Spitzer, Mrs. Mary Ukraincik, and Dr. Zvi Feine, the "Joint" manager for Romanian Program.

After the first Hanukkah candle was lit, and first-cantor Willy Harnik conducted the divine service, the Choral Temple's choir sang the customary synagogal tunes, followed, to the delight of the audience, by an enlivening recital of Hebrew and Yiddish songs performed by the joint Choirs of Talmud Torah students and "Shira Vazimrah". The F.J.C.R. leaders did not fail to offer traditional Hanukkah presents to the young musicians.

The beginning of the Hanukkah festival, 5756, fully reflected the deepset Jewish awareness, spirituality and dignity, typical of all Romanian Jewish congregations.

GLAD TO HELP

An Interview with His Excellency Mr. Alfred Moses, the U.S. Ambassador to Romania

As a longtime friend of our community and now a US Ambassador to Romania, what is your opinion of the Romanian Jewish congregation?

I've always been fond of your community and did my best to help it during the hard times of the Ceausescu rule. I think my visits at the time highlighted the American Jewish support to your community and its then leader, Chief Rabbi Rosen, of blessed memory. I'm glad to meet you all again in my current capacity as an Ambassador of my country to Bucharest, and be of help again.

How are American Jews doing these days?

American Jews are doing fine. They're well-to-do and happy. Our 5.5 million-strong community is the world's largest single one. Jews have been making significant contributions to American society, particularly in the cultural, scientific and business areas.

What do you think is the current stage of global anti-Semitism and terrorism?

Anti-Semitism happens in different regions of the world, but I believe it's on the decline. It used to be exploited for political purposes as was the case in Iran and Iraq and the former communist countries. It was used as a political weapon to rally the nationalists behind it. It still occurs in the rhetorics of some nationalist fringe groups. As for terrorism, it is a global problem not just a Jewish one. It stems from political reasons and is carried out by extremist groups which pose a threat to the entire world. Advanced technology and the increasingly sophisticated weapons currently available are adding to the threat.

The assassination of Israeli Prime Minister Yitzhak Rabin, of blessed memory, shattered the world, particularly the Jewish world. What do you think are the prospects for peace in the Middle East?

I am confident that the peace process will make great strides on the road paved by the former Prime Minister. The current Israeli premier, Shimon Peres, traveled to the United States last week for talks on the conclusion of a peace accord with Syria. I hope that through renewed Israeli and American efforts the negotiations will get back on track in 1996.

Will a comprehensive peace between Israel and its Arab neighbors mark a turning point in Judaism's relations with the world community?

I don't think so. Peace between Israel and its Arab neighbors will help Israel forge good relations with Islam. For the rest, Israel has been accepted as a fellow nation by the world community, with the exception of Saudi Arabia, Iran, Iraq, Libya, Sudan, Syria, and Lebanon.

What about the latest visits to the United States by President Ion Iliescu of Romania? What is their significance for the Romanian Jewish community?

President Iliescu is well known to the American Jewish community. During his trips to the US, he met with leading officials of the American Jewish Committee, B'nai B'rith, Holocaust Memorial, and Anti-Defamation League. President Iliescu is close to the Jewish community in Romania. He demonstrated sensitivity to its problems, condemned anti-Semitic incidents, and recalled the tragic fate of Jews under the Legionnaire rule and Antonescu dictatorship. Problems such as the restitution of Jewish properties confiscated by the fascist and communist regimes, Holocaust in Romania, and access to Jewish-related documents in the Romanian public archives were brought up during the talks.

What is your opinion of the real-Semitism concept lately promoted by the President of the Federation of Romanian Jewish Communities, Acad. Nicolae Cajal, and what do you think of Jewish cultural life in Romania?

I've been a friend of Dr. Cajal's for nearly 20 years now. I have a high respect and admiration for his leadership skills. Everything he does to preserve a Jewish life in Romania, particularly in the cultural area, enjoys the praise and support of the entire Jewish world.

IULIA DELEANU

המציאות היהודית

כתב־עת של ועד הקהילות היהודיות ברומניא
ב״ה כג כסלו ־חי׳ טבת תשנ״ו ...מס׳ 18 (818)

מה היא חנוכה ?

(קטעים מדרשתו של הרב ד״ר יחקאל מארק)

(....) כפי שידוע,בכל חגי ישראל וגם בחג חנוכה ישנם שני פנים,פן אחד הקשור בחג המאורע מבחינה רוחנית ופן אחד הקשור בחג המאורע הלאומי מבחינה חמרית - מעשית. למשל חג הפסח ע״ש שפסח ה׳ על בתי בני ישראל בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל וחג החרות ע״ש שיצאנו מעבדות לחרות. וכן חג השבועות שנקרא חג מתן תורתנו ע״ש האירוע הרוחני של קבלת התורה וחג הביקורים ע״ש מבאת הביקורים לבית המקדש. אותו הדבר בחנוכה יש פן גשמי - המלחמות הנצחונות ויש פן רוחני - זהו נס פך שמן קטן שהספיק לשמונה ימים אעפ״י שבאופן טבעי היה יכול להספיק רק ליום אחד. עלינו להבין מה קרה בימי מתתי׳הו בן יוחנן כהן גדול ובניו.

היוונים, שהשתלטו על כל העולם העתיק רצו להשליט את חכמתם, את דתם את תרבותם על כל העמים שכבשו. הם האמינו שתרבותם ודתם הן הטובות הנכונות שבעולם ועל כן מוצדק לכפותו על כל העמים. ואכן כל העמים הושפעו מן הדעות של היוונים ובמשך השנים איבדו כל סימן שייחד עם אחד מחברו וכולם היו בני־ברית אחת ובני תרבות אחת. רק עם ישראל התעקש לשמור על תרבותו ועל דתו המיוחדת, דהיינו אמונה באלוקים אחד, שמירת שבת. שמירת כשרות, קיום ברית מילה ובכלל קיום תרי״ג המצוות.עם ישראל התעקש כאמור, ולא רצה לעבוד עבודה זרה.ואז היוונים חיללו את בית המקדש וטמאו את כל השמנים וכל מי שלא שמע בקולם - הם הרגו אותו. וכך מתו רבים על קידוש השם.

היוונים לא הסתפקו בהשפעתם בערים הגדולות ועברו מעיירה לעיירה. והנה הגיעו לעיירה מודיעין שם גר מתתי׳הו בן יוחנן כהן גדול ובניו. כאשר הפקיד הסורי נתן את ההוראה להקריב קרבן לעבודה זרה ויהודי חוטא - אולי מאונס - עמד לבצע את ההקרבה לא יכול מתתי׳הו להתאפק והרג גם את הפקיד הסורי וגם את היהודי. וכך התחילה מלחמת החרות של העם היהודי בימי החשמונאים.

מה רצו היוונים ? הם רצו לבולל (להטמיע) את היהודים בתוכם ובתוך שכניהם עובדי עבודה זרה פאגאנים. למעשה הם לחמו נגד הכרת היהודים בשם. הם לחמו נגד האמונה היהודית, נגד מנהיגי היהודים, נגד כל דבר המייחד, המאפיין את העם היהודי. (...)

יש הקוראים, בצדק, לחג החנוכה חג האור, ולא רק מפני שמדליקים נרות חנוכה, אלא גם ובעיקר בגלל המלחמה של היהודים בחושך הדתי והתרבותי שרצו היוונים ושותפיהם להשליט על כל העולם.

חנוכה הוא חג האור כי העם היהודי הנאור ניצח במלחמתו נגד החושך, לא רק בתקופת היוונים הסורים אלא גם בתקופת ההשכלה וגם בימינו ישנם חוגים הרוצים להשכיחנו את תורתנו, גם בימינו ישנם כוחות חברתיים שמנסים לסלק את שם ה׳ אלוקי ישאל מתוך העם היהודי בטענות מטענות שונות. החושך אסור לחדור אל מחנה ישראל וההשכלה צריכה לזכור שבלעדי ייחודו המיוחד של עם ישראל, עם ישראל איננו קיים, ולא יוכל להתקיים כעם. גם היום אחוז מתבוללים, הרואים רק את טובת עצמם,בלי להתחשב בתביעות הצודקות הלאומיות שנדרשות מכל יחיד ויחיד, הוא גדול ביותר ואם לא נאמר לשטן הזה דרף !!! יש סכנה ממשית לקיומו של עם ישראל. היטלר סימל והיה סכנה פיזית לקיומו הפיסי של עם ישראל, ההתבוללות מסמלת והינה הסכנה הרוחנית לקיומו של עם ישראל.

יהי רצון שאור החנוכה יפתח את עינינו ויעורר את לבנו לחזור לצור מחצבתנו ונזכה לגאולתנו במהרה בימינו, אמן !

טקס חנוכה תשנ״ו בבית הכנסת הכורלי בבוקרשט

באסיפת עם רב התקיימה, ביום ראשון בערב, אור לכ״ה כסלו, חגיגת חנוכה בקהילתנו. על חשיבות החג נאמו : כבוד הרב ד״ר יחזקאל מארק שליט״א, חבר האקדמי׳ה פרופסור ד״ר אילאי קז׳ל ומר מיכאל שניידר, מנכ״ל וסגיו״ר בפועל של ארגון הג׳ויט.

השתתפו מנהיגי הפדרציא ושל קהלת יהודי בוקורשט, נציגי נשיאות וממשלת רומניא ושל הועד למען ... יעוטים הלאומיים והפרלמנט הרומני,נציגי הדתות ושגרירויות מדינות זרות בבוקרשט, נציגי הארגון למען ידידות רומניא־ישראל,וכמו כן גם מר מיכאל שניידר־מנכ״ל וסגיו״ר הג׳וינט יחד עם מר גדעון טיילר,ז׳רי שפיצר, הגב׳ מרי אוקריינצ׳יק וד״ר צבי פיין, מנהל תכנית הג׳וינט ברומניא והגב׳ טובה בין נון - מנכ״ל סניף ה״סוכנות״ בבקרשט.

אחרי הדלקת נר חנוכה ובצוע תכנית אומנותית ע״י מקהלת בית הכנסת (מנצח רוז׳ר אברמסקו) ומקהלות תלמידי התלמוד תורה ו״שירה וזמרה״ (מנצח איזו גוט), נאמו הרב ד״ר יחזקאל מארק שליט״א, חבר האקדמי׳ה נ. קז׳ל־נשיא הפדרציא שלנו ומר מיכאל שניידר־נציג הג׳וינט (אנו מפרסמים קטעים). הילדים קבלו גם ״דמי חנוכה״ לפי המסורת. היה זה ערב חגיגי מאוד מוצלח.

מנאומו של מר מיכאל שניידר - מנכ״ל וסגיו״ר הג׳וינט

בהזדמנות חנוכה זו, טוב לציין שאור היהדות שב כעת לאיירופה המרכזית והמזרחית ושהאור הזה לא סר אף פעם מקהילת יהודי רומניא. יישר כוח לכם !

עלי להודות גם למקהלות הנפלאות, לגב׳ טובה בין נון־מנכ״ל סניף ה״סוכנות״ ולהבטיח לכם שה״ג׳וינט״ לא יעזוב את יהודי רומניא. אני מאחל לכם ״חג שמח״

מכתב ברכה של נשיא רומניא, מר יון איליאסקו, לרגל חג החנוכה

לכבוד חבר האקדמיא, פרופסור ד״ר ניקולאי קז׳ל
נשיא ועד הקהילות היהודיות ברומניא

חג חנוכה תשנ״ו הוא בשביל כל יהודי העולם, סמל האמת, היושר ושחרור מתחת עול זרים.

בהזדמנות זו , אני שולח לכם ולכל האוכלוסי׳ה היהודית מרומניא, ברכות לבביות ואיחולי בריאות ושגשוג.

מוכרת היא תרומת הקהילה היהודית להתפתחות המדע, התרבות, האומנות והכלכלה הרומנית, בנאמנות ובמסירות כלפי רומניא.

אני מבטיח לכם שגם בעתיד יובטחו לאוכלוסי׳ה היהודית מארצנו אותן הזכויות שמובטחות לכל האזרחים, ושרומניא פוסעת בדרך חיזוק מדינת הצדק והדימוקרטי׳ה ותלחם נגד הקיצונות, הקסינופוביא והאנטישמיות.

הנני מאחל לכם חגים בשמחה !

יון איליאסקו

סמלי חג חנוכה

(קטעים מנאומו של נשיא הפדרציא,פרופ. ד״ר נ. קז׳ל)

...מלבד משמעות החג שעפ״י נס פח קטן של שמן הספיק לשמונה ימים וחשיבות הנצחון הגדול של היהודים על היוונים הכובשים, זאת אומרת לבד סמל הנס וסמל הנצחון בשדה הקרב,יש לחג הזה גם סמלים אחרים שנכון לציין אותם:

-יש לחנוכה סמל סוציאלי, עפ״י שהעניים מרדו אז נגד העשירים שהתייוונו.

-גם כן יש סמל לאומי עפ״י שמלחמת המכבים היתה מלחמת שחרור המולדת.

-ולבסוף, יש לציין שחנוכה היא הזדמנות גם להסביר לכולם שיכולים להגיע לשלום בין העמים רק אם כל עם יכבד את השני, בלי התערבות בחייו.

לפי בית הלל, אנו מדליקים בליל ראשון של חנוכה נר אחד, בליל שני שתי נרות ומוסיפים בכל יום נר. ולא אמר גם הסופר געטע:״ אור, יותר אור״ ?אור התרבות חשוב בשבילנו. כשהינו בלי מדינה שלנו, נחשבנו כ״זרים בין העמים״, אבל בלי תרבות,האדם נחשב כ״יתום״.כח התרבות, זה מה שמאפיין אותנו. שמעון פרס, ראש הממשלה העכשוי של ישראל אמר פעם, באסיפת קראן־מונטאנה שגם אם שטח המדינה קטן הוא,כח ישראל הוא בלתי מוגבל בגלל כח היצירה של עמנו. זה מה שעזר לנו בחשכת הגלות וזהו נס חנוכה של ההיסטורי׳ה שלנו. ואם גם מעטים הם יהודי רומניא (9000, 14.000 או 17.000 - מי מנה עפר יעקב ?), כוחנו לא בכמות מהווה אלא באיכות. שליש מהאוכלוסי׳ה שלנו הם עוד אנשים פעילים ו70% מהם הם אנשי רוח, שעוד יכולים להאיר והם צריכים להאיר. מטרת החנוקיאדה שלנו היא להאיר בכל הקהילות, להדליק נרות ולהלהיב נשמות. אנו דואגים גם לצעירים שיאירו גם הם כשיגיע תורם. נרות חנוכה מאירות לכל חברי קהילותינו: לילדים, למבוגרים וגם לקשישים. סוג המכבים לא שייך רק לעבר, אלא גם להווה. וגם אם שונאינו ניסו לחסל אותם, הם לא הצליחו. נרות חנוכה בוערות ומאירות בכל העולם: בירושלים ובניו־יורק, בבוקרשט ובמוסקבה, במזרח ובמעריב, בצפון ובדרום. מדינת ישראל קמה לתחי׳ה מאפר מחנות ההשמדה והשלום במזרח הקרוב יופיע ממות קדושים של יצחק רבין ז״ל שלחם למען השלום. כשאנטיאוכוס הרשע כבש את ירושלים, הוא מיהר לכבות את המנורה וכשהמכבים שחררו את עיה״ק, הם מיהרו להדליק שוב את המנורה - סמל ההגיון, הרוח והיושר. והמנורה בוערת כעת בכל קהילותינו שבעולם על אף שהשונאים ניסו לכבות אותה ולחסל אותנו. (...)

עם הקריאה ״נשמור על האור ונדליק תמיד אורות!״, סיים כבוד נשיא הפדרצי׳ה את נאומו.

ראיון עם כבוד שגריר ארה״ב, מר אלפרד מוזס

הייתם אורח קהילתנו וכעת שגריר ארה״ב ברומניא. מה דעת כבוד השגריר על קהילת יהודי רומניא ?

-אני מעריץ את הקהילה הזאת והשתדלתי לעזור לה גם בימי צ׳אושסקו.דעתי היא שיהודי ארה״ב עמדו לצידה ותמכו במפעלו של הרב הראשי המנוח ד״ר דוד משה רוזן ז״ל. שמח אני להפגש עם קהילתכם עכשיו, בתור שגריר, ולעזור לכם.

איך נוכל להגדיר את מצב יהודי ארה״ב ואת המאבק נגד האנטישמיות והטירור ?

-יהודי ארה״ב הם רעננים ומאושרים. מספר הקהילה עולה ל 5,5 מיליון והיא הקהילה הגדולה שבעולם. יש להם תרומה חשובה באוכלוסי׳ האמריקאית בתחום התרבות, המדע והכלכלה. במה שנוגע לאנטישמיות, צריכים לדעת שהיא קיימת בארצות רבות, אבל אולי היא הולכת ופוחתת כעת. באירן, אירק ובמדינות קומוניסטיות השתמשו באנטישמיות בכדי לאחד את תומכי המשטר וגם עכשיו משתמשים בו. הטרוריזם הוא קיים כמעט בכל העולם ולא רק נגד היהודים. ישנן סיבות פוליטיות וכמות ואיכות הנשק המודרני עושה ממנו כח מסוכן.

מה דעת כבוד השגריר על סיכוי השלום במזרח הקרוב עכשיו, אחרי רבין ז״ל ?

-השלום יתקדם ויצליח ברוח ירושתו של יצחק רבין ז״ל. שמעון פרס ביקר בארה״ב ושוחח על השלום עם סוריא. תקוה אני שבשנת 1996 השיחות יתחדשו.

יש אולי תקוה שהשלום במזרח הקרוב ישפיע גם על יחסי היהדות בעולם ?

-קשה לדעת, אבל היחסים עם מדינות ערביות ישתפרו. הבעיה היא עם איראן, איראק, ליביא, סודאן, סוריא, ליבאן וסאודיא ערב.

מה דעתכם על חשיבות כלפי קהילתנו של ביקורי הנשיא איליאסקו בארה״ב ?

-הנשיא מוכר ליהודי ארה״ב מתוך פגישותיו עם ראשי ועד יהודי ארה״ב, בני ברית, מוזיאון השואה, הליגה נגד ההשמצה, וכו׳. הנשיא איליאסקו הוא קרוב לקהילה היהודית מרומניא ורוצה לפתור את הבעייות, גינה את העבר הטרגי של היהודים תחת שלטון הליגיונרים והרודנות של אנטונסקו. היו גם דיונים על החזרת רכוש היהודים שנגזל מהם על ידי הפשיסטים והקומוניסטים, על השואה והארכיונים מן התקופה הקודמת ומדובר על חקירת הארכיונים בארה״ב.

עוד שאלה ירשה לי כבוד השגריר :מהי דעתו על הריאל־סמיטיזם, שמעודד אותו הנשיא ד״ר קז׳ל ? מה דעת כבוד השגריר על החיים התרבותיים של יהודי רומניא ?

-אני ידידו של פרופסור קז׳ל זה כמעט 20 שנה ומעריץ אותו מאוד בעד מעלותיו הנעלות. כל מה שהוא עושה בעד קיום החיים היהודיים ובפרט החיים התרבותיים ברומניא, זה נפלא וכולנו תומכים בו ומוכנים לעזור תמיד לקהילתכם.

הראיון נערך ע״י יוליא דיליאנו